

UNIVERZITET SINGIDUNUM

**Departman za
poslediplomske studije**

**POSLOVNA EKONOMIJA
MASTER STUDIJSKI PROGRAM**

MASTER RAD

UTICAJ NAČELA STALNOSTI POSLOVANJA KLIJENTA REVIZIJE NA IZDAVANJE MIŠLJENJA REVIZORA KROZ ANALIZU FINANSIJSKIH IZVEŠTAJA

Mentor:

Prof. dr Kosana Vićentijević

br. indeksa: 400306/12

Kandidat:

Mrkonjić Ivana

Beograd, 2015.

S A D R Ź A J

1	Uvod.....	- 4 -
1.1	<i>Predmet istraživanja.....</i>	- 5 -
1.2	<i>Značaj istraživanja.....</i>	- 6 -
1.3	<i>Cilj istraživanja</i>	- 6 -
1.4	<i>Hipotetički okvir istraživanja</i>	- 7 -
1.5	<i>Metode istraživanja</i>	- 7 -
1.6	<i>Struktura rada</i>	- 8 -
2	Revizija	- 9 -
2.1	<i>Pojam računovodstva.....</i>	- 9 -
2.2	<i>Istorija i razvoj revizije</i>	- 11 -
2.3	<i>Svrha i cilj revizije.....</i>	- 12 -
2.4	<i>Faze revizije</i>	- 13 -
2.4.1	<i>Izveštaj nezavisnog revizora.....</i>	- 16 -
2.4.1.1	<i>Mišljenje bez rezerve – standardni nekvalifikovani izveštaj revizije, pozitivno ili potvrdno mišljenje</i>	- 18 -
2.4.1.2	<i>Mišljenje sa rezervom – nekvalifikovani izveštaj sa objašnjenjem ili izmenjenim tekstom.....</i>	- 19 -
2.4.1.3	<i>Negativno mišljenje – kvalifikovani izveštaj sa negativnim mišljenjem....</i>	- 20 -
2.4.1.4	<i>Uzdržavajuće mišljenje – kvalifikovani izveštaj sa uzdržavanjem od mišljenja.....</i>	- 22 -
3	Analiza finansijskih izveštaja	- 23 -
3.1	<i>Pojam analize.....</i>	- 23 -
3.2	<i>Zadatak analize.....</i>	- 24 -
3.3	<i>Cilj analize.....</i>	- 24 -
3.4	<i>Korisnici finansijske analize</i>	- 24 -
3.5	<i>Vrste analize</i>	- 25 -
3.5.1	<i>Prema korisnicima analize.....</i>	- 26 -
3.5.2	<i>Prema instrumentima analize</i>	- 26 -
3.5.3	<i>Prema predmetu analiziranja</i>	- 26 -
3.5.4	<i>Sa gledišta vremena posmatranja.....</i>	- 27 -
3.6	<i>Finansijski izveštaji kao predmet analize</i>	- 27 -
3.6.1	<i>Bilans stanja</i>	- 28 -
3.6.2	<i>Bilans uspeha.....</i>	- 30 -
3.6.3	<i>Izveštaj o novčanim tokovima</i>	- 33 -
3.6.4	<i>Izveštaj o promenama na kapitalu</i>	- 34 -
3.6.5	<i>Napomene uz finansijske izveštaje</i>	- 35 -
3.7	<i>Instrumenti analize</i>	- 36 -
3.7.1	<i>Horizontalna analiza</i>	- 36 -
3.7.2	<i>Vertikalna analiza</i>	- 37 -
3.7.3	<i>Analiza pomoću finansijskih pokazatelja (ratio analiza).....</i>	- 37 -
3.7.3.1	<i>Pokazatelji likvidnosti</i>	- 38 -
3.7.3.2	<i>Pokazatelji poslovne aktivnosti.....</i>	- 39 -

3.7.3.3	Pokazatelji finansijske strukture	- 39 -
3.7.3.4	Pokazatelji rentabilnosti	- 40 -
4	Međunarodni standardi.....	- 41 -
4.1	<i>Međunarodni standard revizije 570 - Načelo stalnosti klijenta revizije.....</i>	<i>- 41 -</i>
4.2	<i>Međunarodni računovodstveni standard 1 - Prikazivanje finansijskih izveštaja.....</i>	<i>- 50 -</i>
4.3	<i>Međunarodni računovodstveni standard 18 - Prihodi.....</i>	<i>- 51 -</i>
5	Finansijska analiza kompanija	- 53 -
5.1	<i>Frikom DOO.....</i>	<i>- 54 -</i>
5.2	<i>Inex Divčibare A.D.....</i>	<i>- 57 -</i>
5.3	<i>Optika A.D.....</i>	<i>- 63 -</i>
5.4	<i>Budućnost a.d.</i>	<i>- 67 -</i>
6	Uporedna analiza kompanija	- 70 -
7	Zaključak.....	- 75 -

1 Uvod

Ubrzanim razvojem tehnologija, tržišta, odnosno pojavom globalizacije kapitala kao svetskog procesa, javila se potreba za revizijom. Zadatak revizije jeste da otkrije greške, da li su namerne ili nenamerne, odnosno da otkrije i utvrdi posledice nezakonitih radnji, ako one postoje, i prema revizorskoj etici, nalazi nezavisnih revizora ne smeju nikada biti pod uticajem menadžmenta kompanije niti bilo koga drugog. Od revizora se očekuje tačna i pouzdana informacija koja će poslužiti za pravovremeno preduzimanje mera kako bi se dalje štete po kompaniju i društvo u celini sprečile.

Da bi se ostvario globalni cilj revizije finansijskih izveštaja – sticanje razumnog uveravanja da finansijski izveštaji ne sadrže materijalno pogrešne iskaze, potrebno je sa dužnom pažnjom i profesionalnim skepticizmom izvršiti temeljno i pažljivo razmatranje.

Revizijom finansijskih izveštaja se vrši provera da li su ti izveštaji sastavljeni u skladu sa načelom stalnosti poslovanja klijenta revizije, i u zavisnosti od toga se izdaju različite vrste mišljenje revizora.

Cilj svakog srednjeg i velikog preduzeća koje je obveznik revizije jeste da dobije pozitivno mišljenje revizora, jer ono ukazuje kako na to da je preduzeće sastavilo svoje finansijske izveštaje u skladu sa načelom stalnosti poslovanja, tako i na to da preduzeće ima sposobnost da nastavi svoje poslovanje u pogledu svoje likvidnosti i sposobnost da izmiruje svoje obaveze, i drugih stvari značajnih za poslovanje preduzeća.

U praksi se ponekad dešava da se načelo stalnosti poslovanja klijenta zanemari. Odnosno da prema mišljenju revizora preduzeće posluje u skladu sa načelom, a da to preduzeće u stvari ima problema i ne posluje prema načelu stalnosti ili ima nekih naznaka da će u bližoj budućnosti imati problema. Pogrešno iskazano mišljenje revizora ili mišljenje bez skretanja pažnje na pojedine probleme u poslovanju preduzeća, može dovesti do toga da preduzeće dobije pozitivno mišljenje a u toku sledeće poslovne godine da postane nelikvidno, prestane sa svojim poslovanjem, ode u stečaj ili likvidaciju.

U poslednje vreme je teže ostvariti pozitivne rezultate poslovanja, zbog čestih nesigurnosti u okruženju, a koje se tiču promena u političkoj, privrednoj i finansijskoj sferi. Ni najveći privredni giganti kao i njihovi subjekti nisu pošteđeni ekonomskih gubitaka i postupaka likvidacije i stečaja, uglavnom zbog ne ispunjavanja načela stalnosti poslovanja.

Zbog ovakve situacije se i postavlja pitanje koje je predmet ovog rada, kako načelo stalnosti klijenta revizije utiče na izdavanje mišljenja revizora, da li je ono uvek ispoštovano ili ne. Probaćemo na primeru nekoliko kompanija da utvrdimo da li je načelo stalnosti poslovanja uvek ispoštovano, ili postoje slučajevi u kojima je moguće da klijent neće moći da nastavi svoje poslovanje, a da je to prilikom davanja mišljenja revizora zanemareno.

1.1 Predmet istraživanja

Predmet istraživanja je značaj načela stalnosti klijenta revizije, njegova primena i uticaj na izdavanje revizorskog mišljenja.

Revizija može da se definiše kao sistematičan pregled poslovnih knjiga i računovodstvenih izveštaja izvršen od strane revizora i eksperata sa ciljem da se izrazi kompetentno, stručno i nezavisno mišljenje o ispravnosti, istinitosti i tačnosti istih.¹ Revizija finansijskih izveštaja je obavezna za srednja i velika pravna lica, javna društva u skladu sa zakonom kojim se uređuje tržište kapitala nezavisno od njihove veličine, kao i za sva pravna lica, odnosno preduzetnike čiji poslovni prihod ostvaren u prethodnoj poslovnoj godini prelazi 4.400.000,00 EUR u dinarskoj protivvrednosti.² U realnom svetu revizije i poslovanja postoje dve osnovne vrste revizora: eksterni ili nezavisni revizori i interni revizori, tako se i revizija deli na eksternu i internu reviziju. Nezavisni revizori su revizori koji u okviru firme za reviziju obavljaju svoje poslove na tržištu. Oni slobodno ugovaraju svoje poslove i potpuno su nezavisni od menadžmenta firme klijenta. Njihov posao se plaća po tarifi i ugovoru. Interna revizija je ocenjivačka aktivnost u okviru poslovnog subjekta čiji je osnovni zadatak kontrola finansijskih izveštaja i svih knjigovodstvenih radnji. Internu reviziju sprovode interni

¹ Stanišić M. (2009), *Revizija*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 3

² Zakon o reviziji iz jula 2013. godine, član 21

revizori koji su stalno zaposleni u toj kompaniji. Interni revizori u nekim slučajevima mogu da budu uključeni u poslove revizije u smislu pomaganja eksternim revizorima u obavljanju određenih poslova revizije. U takvim slučajevima eksterni revizor treba da planira i kontroliše aktivnosti koje obavljaju interni revizori.

Načelo stalnosti je zahtev da klijent revizije može nesmetano da nastavi poslovanje još najmanje dvanaest meseci nakon datuma bilansa. Prilikom sticanja razumevanja klijenta revizije, revizor treba da razmotri da li postoje uslovi ili događaji i relevantni poslovni i finansijski rizici koji mogu da izazovu značajnu sumnju u pogledu mogućnosti klijenta revizije da nastavi poslovanje po načelu stalnosti.

Redovan godišnji finansijski izveštaj treba da pruži istinit i pošten pregled finansijskog položaja i uspešnosti poslovanja pravnog lica i sastavlja se za poslovnu godinu koja je jednaka kalendarskoj ili koja je različita od kalendarske. Centralni deo izveštaja nezavisnog revizora je njegovo mišljenje o finansijskim izveštajima klijenta revizije.

1.2 Značaj istraživanja

Značaj ovog istraživanja je utvrđivanje, koji je uticaj načela stalnosti na izdavanje mišljenja revizora i koja se revizorska mišljenja izdaju u slučaju ne ispunjavanja poslovanja po načelu stalnosti i da li postoje situacije u kojima se odstupa od pravila - slučajevi u kojima klijent ne ispunjava načelo i ne očekuje se da će nastaviti svoje poslovanje a ipak dobija pozitivno mišljenje.

1.3 Cilj istraživanja

Naučni cilj istraživanja je naučni opis svih ili skoro svih elemenata uticaja načela stalnosti poslovanja klijenta i analiza značaja revizora i njegovog rada koji je povezan sa proverom poslovanja klijenta revizije prema načelu stalnosti. I krajnjeg cilja revizije odnosno izdavanja mišljenja revizije i njegova povezanost sa načelom stalnosti poslovanja.

Društveni cilj ovog rada je pokušaj da se približi značaj revizije i mišljenja revizora o poslovanju preduzeća i njegovoj sposobnosti da nastavi poslovanje po načelu

stalnosti i u skladu sa tim izdavanje mišljenja revizora. Kao i značaj finansijske analize, kao finansijskog instrumenta na osnovu kog se može videti poslovanje preduzeća, stanje u preduzeću i njegova budućnost.

1.4 Hipotetički okvir istraživanja

Hipotetički deo istraživanja rada se sastoji od sledećih hipoteza:

Generalna hipoteza: Načelo stalnosti klijenta revizije je determinisano načinom poslovanja klijenta, sposobnošću klijenta da izmiruje svoje obaveze, ostvaruje dobit i da nastavi sa poslovanjem u predvidivoj budućnosti, bez prinudne likvidacije ili stečaja. Klijent revizije koji dobija pozitivno mišljenje revizora posluje u skladu sa svim navedenim, to je profitabilno i likvidno preduzeće. Iz svega toga proizilazi generalna hipoteza - da klijent revizije mora da posluje prema načelu stalnosti poslovanja da bi dobio pozitivno mišljenje revizora.

Posebne hipoteze:

- Preduzeće koje ne ispunjava načelo stalnosti nema budućnost u poslovanju,
- Revizor bi trebao da bude nezavisan od onih kojima pruža usluge,
- Mišljenje revizora se izdaje isključivo na osnovu dokaza,
- Materijalnost je osnovna stvar kod određivanja odgovarajuće vrste izveštaja za dati skup okolnosti,
- Finansijski izveštaji treba da budu pripremljeni na osnovu pretpostavke neograničenog vremena poslovanja privrednog subjekta.

1.5 Metode istraživanja

Istraživački teorijski i praktični rad biće uspešno odrađen, ako se sprovede dobra organizacija i pažljivo odaberu postupci i primene adekvatne metode. Metoda predstavlja putokaz i način rada i sastoji se od više postupaka i radnji kojima se dolazi do određenog cilja ili rešenja.

Uzimajući u obzir kompleksnost proučavanog predmeta istraživanja, u procesu istraživanja korist ćemo osnovne metode, opštenaučne metode i metode prikupljanja i obrade podataka koje su adekvatne istraživanju.

- Osnovne metode korišćene u radu su metoda analize i sinteze, metoda indukcije i dedukcije, metoda generalizacije i specijalizacije.

-Od opštenaučnih metoda primenjujane su hipotetičko-deduktivna metoda, komparativna metoda i statistička metoda.

- Od tehnika za prikupljanje podataka koristi se metoda analize dokumenata na nivou primarne i sekundarne građe, izbor i selekcija dostupnih literaturnih i Internet izvora, pregled literature u oblasti revizije.

1.6 Struktura rada

Polazeći od postavljene hipoteze i ciljeva istraživanja rad je strukturiran na sledeći način:

- U prvom delu obrazloženi su predmet i značaj istraživanja, ustanovljen je cilj istraživanja i postavljene hipoteze.
- U drugom delu objašnjeni su termini računovodstvo i revizija u okviru čega je objašnjen pojam računovodstva, razvoj revizije kao i svrha, cilj i faze revizije.
- U trećem delu obrađen je pojam analize finansijskih izveštaja, njen zadatak, cilj, vrste i korisnici. Pojam finansijskih izveštaja kao predmet analize i instrumenti analize finansijskih izveštaja.
- U četvrtom delu obrađeni su Međunarodni standardi revizije: MRS 570-Načelo stalnosti poslovanja klijenta revizije, MRS 1-Prikazivanje finansijskih izveštaja, MRS 2 – Zalihe i MRS 18 – Prihodi.

- U petom delu urađena je finansijska analiza kompanija Frikom doo, Inex Divčibare a.d., Optika a.d. i Budućnost a.d, na osnovu njihovih finansijskih izveštaja za poslednje tri godinu poslovanja.
- U šestom delu prikazana je uporedna analiza poslovanja kompanija za poslednje tri godine.
- U sedmom delu data su zaključna razmatranja.

2 Revizija

2.1 Pojam računovodstva

„Računovodstvo je nauka o beleženju i klasifikovanju poslovnih transakcija i događaja, primarno finansijskog karaktera i veština sastavljanja značajnih izveštaja, analize i interpretacije ovih transakcija i događaja i prenošenje rezultata licima koja moraju doneti odluku ili dati ocenu.“³

Istorija računovodstva je stara koliko i sama civilizacija. Računovodstvo predstavlja jednu od najznačajnijih profesija u ekonomiji i poslovanju. Njegov razvoj je bio uslovljen razvojem privrede, s jedne strane, i pojavom novca kao merila vrednosti i platežnog sredstva, sa druge strane. Sve dok su proizvodne snage bile na nivou proizvodnje robe za samog proizvođača, nije se osećala potreba za računovodstvenom evidencijom. Ukoliko je tada i vršena razmena, ona je obavljana putem trampe, roba jedne upotrebne vrednosti razmenjivala se za robu druge upotrebne vrednosti i nije bilo potrebno evidentirati takvu razmenu. Međutim, kada je razvoj proizvodnih snaga omogućio proizvodnju za tržište, došlo je i do razvojatrgovine. Tada počinje da se oseća potreba za evidencijom, jer treba znati ko, koliko i od koga potražuje, s jedne strane, i kolika je zarada trgovca, s druge strane.

³ Definicija Komiteta za terminologiju američkog Instituta javnih računovođa

Osnovni zadatak računovodstva je da evidentira poslovne promene na imovini, obavezama, kapitalu, prihodima i rashodima, pravnog lica i da poslovanje učini razumljivim.

Ciljevi računovodstva se izводе iz ciljeva preduzeća, jer računovodstvo nema sopstvene ciljeve već ciljeve njegovog postojanja određuju korisnici njegovih podataka i informacija.

Predmet računovodstvenog obuhvatanja su samo oni poslovni događaji koji za posledicu imaju promenu visine i/ili strukture imovine i kapitala preduzeća. Iz toga sledi da je imovina preduzeća, odnosno promene koje se na njoj događaju, predmet računovodstva. Dva aspekta posmatranja imovine značajna za računovodstvo su oblik u kome se imovina javlja i izvori iz kojih potiče, odnosno aktiva i pasiva preduzeća.

Najvažniji proizvodi rada računovodstva su računovodstveni podaci, računovodstveni iskazi i računovodstveni izveštaji.

Računovodstveni podatak je podatak proizašao iz računovodstvene obrade, koji izražava neutralno izvesnu činjenicu.

Računovodstvena informacija je učinak računovodstvene obrade podataka koji je problemski orjentisan i kao takav podloga za donošenje poslovnih odluka. Računovodstvene informacije su najčešće u obliku:

1. Finansijskih izveštaja- finansijski izveštaji su skup informacija o finansijskom položaju, uspešnosti, promenama na kapitalu i novčanim tokovima jedne kompanije i predstavljaju funkcionalnu i vremenski zaokruženu celinu poslovnih procesa koji su se dogodili u jednoj kompaniji.⁴ Set finansijskih izveštaja obuhvata:

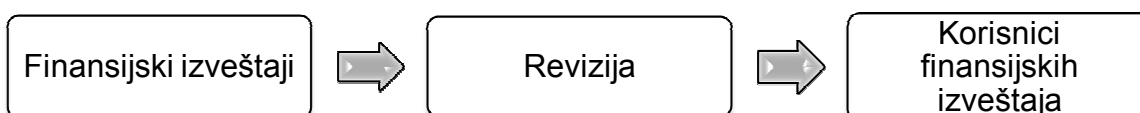
- Bilans stanja,
- Bilans uspeha,
- Izveštaj o promenama na kapitalu,
- Izveštaj o novčanim tokovima i
- Napomene uz finansijske izveštaje.

2. Računovodstvenih izveštaja – računovodstveni izveštaj je dopuna finansijskih izveštaja u svrhu što potpunijeg, svestranijeg i produbljenijeg računovodstvenog informisanja.

⁴ Knežević G. (2009), *Analiza finansijskih izveštaja*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 9

U proveru dela kvalitativnih osobina računovodstvenih informacija njihovi korisnici se oslanjaju i na reviziju. Revizija služi kao svojevrsna kontrola kvaliteta informacija prezentiranih u finansijskim izveštajima.⁵ Revizijom se mogu utvrditi ili osporiti neki od elemenata kvaliteta finansijskih izveštaja.

Grafikon: Revizija kao jedan od "testova" kvaliteta računovodstvenih informacija

2.2 Istorija i razvoj revizije

„Revizija je definisana kao sistemski proces objektivnog pribavljanja i procenjivanja dokaza koji se odnose na tvrdnje o ekonomskim akcijama i događajima kako bi se razjasnio stepen saglasnosti između tih tvrdnji i uspostavljenih kriterijuma, kao i predstavljanje tih rezultata zainteresovanim stranama.“⁶

Revizija, kao i računovodstvo ima dugu istoriju. Dokaze o postojanju revizije antropolozi su pronašli jos u vreme ranog Vavilona (oko 3000 godina pre naše ere). Revizija je takođe praktikovana i u staroj Kini, Grčkoj i Rimu. U latinskom jeziku, reč „auditor“ je imala značenje slušaoca koji je saslušavao poreske obveznike o rezultatima njihovog rada da bi im odredio poresko opterećenje.

Nastanak savremene revizije vezuje se za industrijsku revoluciju i pojavu trgovačkih društava kao i razvoj velikih korporacija koje su prikupljale kapital od brojnih akcionara i obezbeđivale kontrolu većeg dela kapitalnih resursa. Prema literaturi iz oblasti nezavisne revizije prva revizorska institucija nastala je u Italiji, tačnije u Veneciji. Posle Italije, Engleska je bila jedna od prvih zemalja koja je uvela reviziju knjiga u svom zakonodavstvu i praksi, a nakon Engleske razvoj revizije počinje i u Sjedinjenim Američkim Državama i devedesetih godina 20. veka SAD postaje centar razvoja nezavisne revizije.

⁵ Petrović Z. (2009), *Računovodstvo, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 29*

⁶ Soltani B. (2010), *Revizija: Međunarodni pristup, Narodna biblioteka Srbije, Beograd, str. 4*

Razvoj nezavisne revizije na našim prostorima počinje od 1932. godine Uredbom o trgovinskim, industrijskim i zanatskim komorama. Tom uredbom je propisano da su komore nadležne za imenovanje revizora trgovačkih knjiga. Predlozi za zakonsko regulisanje nezavisne revizije u tadašnjoj Jugoslaviji su intenzivirani u fazi pripreme novog Trgovačkog zakona, koji je donet 1937. godine. To je bio dobar početak za razvoj nezavisne revizije, ali je prekinut izbijanjem Drugog svetskog rata.

Po završetku rata najveći uticaj na razvoj nezavisne revizije su imali prilivi inostranog kapitala. Inostrani krediti koji su korišćeni i interesovanje stranih lica za ulaganje kapitala u domaća preduzeća zahtevalo je ili korišćenje inostrane revizije ili organizaciju sopstvene. Nađeno rešenje je bilo da se u okviru SDK (služba društvenog knjigovodstva) organizuje nezavisna revizija, pa je 1977.godine definisana ekonomsko-finansijska revizija kao jedna od funkcija tadašnje SDK. Zakonom o platnom prometu 1992. godine ukinuta je SDK Jugoslavije i predviđeno je da Služba za platni promet može obavljati po ugovoru sa klijentima poslove ekonomsko-finansijske revizije.

Za obavljanje tih poslova formirala je posebno preduzeće za reviziju pod nazivom "Računovodstvo i revizija". Pored ovog preduzeća u to vreme osnivaju se još dva preduzeća za nezavisnu reviziju a to su "Deloitte&Touche" i "Audit".

Danas prema podacima komore za ovlašćene revizore u Srbiji posluje 63 preduzeća za nezavisnu reviziju.

2.3 Svrha i cilj revizije

Veoma često se postavlja pitanje o svrsi i opravdanosti postojanja revizije. Isto tako se često može čuti kako je revizija skupa, nepotrebna i nekorisna. Nedovoljno poznavanje uloge i značaja revizije može da stvori utisak da je ova delatnost nametnuta poslovnim sistemima, da bi se ostvarili prihodi. Međutim, reviziju nisu izmislili potencijalni ili konkretni revizori već je ona tvorevina vlasnika kapitala, akcionara, raznih poverilaca i drugih zainteresovanih za informacije koje pružaju sliku o finansijskom položaju nekog subjekta.

Svrha revizije je da revizoru omogući iznošenje mišljenja o finansijskim izveštajima. Namena revizorskog mišljenja je da finansijskim izveštajima podigne nivo kredibiliteta i verodostojnosti u okviru preduzeća i van njega. Revizorovo mišljenje je bitno za

mnogobrojne korisnike, neki od njih su: deoničari, zajmodavci, radnici (insajderi), analitičari i savetnici, poslovni partneri, vlada, javnost.

Ciljevi revizije su heterogeni, značajni i odgovorni i razlikuju se u zavisnosti od vrste i oblika revizije. Opšti cilj revizije finansijskih izveštaja jeste izražavanje misljenja o tome da li su finansijski izveštaji klijenta, po svim materijalno značajnim aspektima, pravilno prezentirani odnosno sačinjeni u skladu sa definisanim okvirom za finansijsko izveštavanje. Da bi se on ostvario treba definisati posebne ciljeve revizije, a oni su izvedeni iz tvrdnji menadžmenta koje su sastavni deo finansijskih izveštaja.

Razvoj ciljeva revizije kroz istoriju:

- Od 1840. do 1880. ciljevi revizije su bili otkrivanje prevara i grešaka,
- Od 1881. do 1900. primarni cilj je i dalje bio otkrivanje prevara i grešaka, dok je sekundarni cilj bio verifikacija tačnosti računovodstvenih evidencija,
- Od 1901. do 1920. primarni cilj je i dalje isti, a sekundarni cilj je verifikacija tačnosti računovodstvenih evidencija i potvrđivanje verodostojnosti računovodstvenih iskaza,
- Od 1921. do 1940. primarni cilj ostaje isti, dok se kao sekundarni cilj smatra potvrđivanje verodostojnosti računovodstvenih iskaza,
- Od 1941. do 1960. kao primarni cilj se uzima verifikacija tačnosti računovodstvenih evidencija i potvrđivanje verodostojnosti računovodstvenih iskaza, a sekundarni cilj postaje otkrivanje prevare i grešaka.

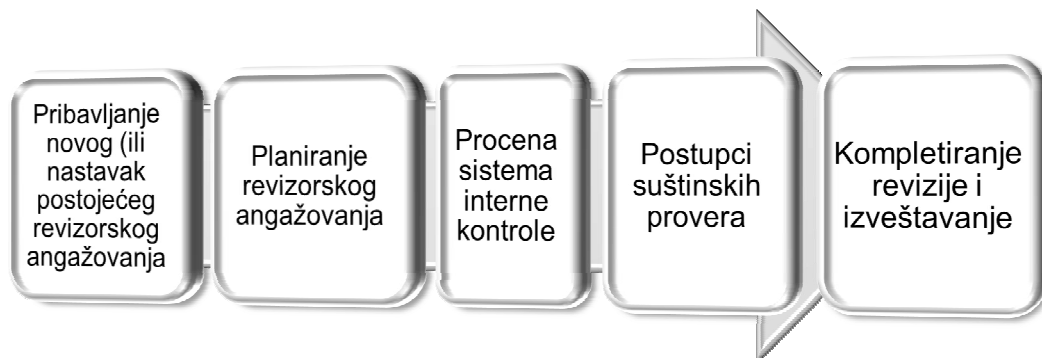
Krajnji cilj svakog angažmana revizora može uključiti četiri osnovne svrhe:

1. Proceniti jesu li ti finansijski izveštaji i prateće beleške u skladu sa navedenim kriterijumima,
2. Proceniti efikasnost i adekvatnosti sistema internih kontrola finansijskih izveštavanja,
3. Proceniti mogućnost nastanka prevare u organizaciji i
4. Proceniti pretpostavku vremenske neograničenosti poslovanja organizacije.

2.4 Faze revizije

Revizija kao sistemska kontinuirana aktivnost započinje kada klijent zatraži revizorske usluge, nastavlja se sa prikupljanjem podataka o klijentu i njegovom

okruženju, određivanjem programa, plana i ciljeva revizije, preko analiziranja sistema interne kontrole, načina izvršavanja revizije i objavljivanja revizijskog mišljenja.⁷

Sam proces revizije je podeljen na faze, u literaturi nailazimo na različite podele, a uobičajene faze kroz koje revizija prolazi su:

1. Prihvatanje klijenta,
2. Planiranje revizije,
3. Testiranje i sprovođenje dokaznih postupaka,
4. Procena i izveštavanje.

Početna faza revizije, prihvatanje klijenta, za cilj ima da utvrdi kako ćemo biti prihvaćeni od strane klijenta, koji su resursi neophodni, koji je rizik prihvatljiv, pod kojim uslovima i da li treba prihvatiti novog klijenta.

Postupci:

- Proceniti dostupne podatke o prošlosti i sadašnjosti klijenta i razloge za reviziju,
- Kontaktirati prethodnog revizora,
- Razmotriti potrebu za ekspertima izvan firme,
- Pripremiti ponudu za vršenje revizije klijenta,
- Pripremiti ugovor o reviziji ili pismo o angažovanju,
- Formirati osnovnu dokumentaciju o klijentu (izvod iz sudskog registra, statut ili drugu relevantnu pravnu dokumentaciju),
- Proveriti postojanje povezanih pravnih lica,
- Prikupiti informacije o sudskim sporovima i
- Planirati stručni tim za vršenje revizije.⁸

⁷ Stanišić M., Vičentijević K., (2011), *Revizijski zaključni izveštaj*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str.3

⁸ Stanišić Milovan (2009), *Revizija*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 108

Druga faza revizije, planiranje revizije, za cilj ima određivanje nivoa rizika koji zahteva revizijski angažman, potrebnog obim angažovanja, potrebnih dokazi i na kraju revizijskih tehnika kojima će se prikupiti potrebni revizijski dokazi koji su neophodni da bi revizor stekao uverenje da ne postoje značajno pogrešne tvrdnje u finansijskim izveštajima.

Postupci:

- Dobiti informacije o prošlom poslovanju kompanije, o specifičnostima i okolnostima poslovanja u datoj preovlađavajućoj privrednoj grani ili delatnosti u kojoj je preduzeće klijent,
- Proučiti zakonsku regulativu koja bi bila specifična za poslovanje preduzeća klijenta,
- Obraditi zaključne listove, bilanse i revizijske izveštaje za prethodne tri godine,
- Obaviti preliminarne analitičke postupke,
- Izvesti postupke radi prikupljanja podataka o radu interne kontrole,
- Na osnovu planiranih dokaza, proceniti rizik i utvrditi prag materijalnosti i
- Pripremiti program revizije.⁹

Treća faza revizije, testiranje i sprovođenje dokaznih postupaka, za cilj ima testiranje radi sakupljanja dokaza koji podupiru istinitost, tačnost i objektivnost finansijskih izveštaja.

Postupci:

- Testovi funkcionisanja i sprovođenja kontrola u preduzeću,
- Dokazni testovi transakcija,
- Analitički postupci,
- Pribavljanje konfirmacija za određena stanja konta,
- Testovi salda računa,
- Kompletiranje pravne (vlasničke dokumentacije i ugovora) dokumentacije,
- Dobijanje pisanih izjava uprave o finansijskim izveštajima i
- Konačno kompletiranje dokaza i traženje neevidentiranih obaveza.¹⁰

⁹ Stanišić Milovan (2009), *Revizija*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 109

¹⁰ Isto, str. 109

Poslednja faza revizije, procena i izveštavanje, za cilj ima okončavanje postupka revizije i izdavanje mišljenja revizora.

Postupci:

- Izvršiti generalno sagledavanje prikupljenih dokaza, proceniti njihov kvantitet i kvalitet i definisati eventualne slabosti u obavljenoj reviziji,
- Ukoliko nema dovoljno kvalitetnih dokaza odlučiti da se obavi dodatno prikupljanje ili okončati reviziju sa većim rizikom od planiranog,
- Ako postoji ograničenje u vršenju revizije zauzeti stav o narednim aktivnostima i potezima,
- Izvesti postupke radi utvrđivanja naknadnih događaja,
- Proučiti finansijske izveštaje i prateće napomene i priloge, pa detektovati eventualne slabosti nevezane za dokaze,
- Formirati predlog revizijskog mišljenja,
- Pripremiti bitna pitanja za razgovor sa partnerima u reviziji,
- Pripremiti bitna pitanja za razgovor sa direktorom preduzeća klijenta,
- Obaviti određena usaglašavanja,
- Dati odgovarajuće korekcije kao uslov za davanje odgovarajućeg revizijskog mišljenja i obaviti kontrolu primene istih u računovodstvu,
- Pripremiti izveštaj o reviziji finansijskog izveštaja ili obavestiti klijenta o povlačenju iz posla i
- Prezenterati revizijski izveštaj skupštini akcionara preduzeća klijenta.¹¹

Za ovaj rad je posebno značajna poslednja faza, izveštaj revizora i izdavanje mišljenja, koja će detaljnije biti obrađena u nastavku.

2.4.1 Izveštaj nezavisnog revizora

Revizorski izveštaj je izveštaj o obavljenoj reviziji koji izdaje društvo za reviziju, odnosno samostalni revizor u skladu sa Zakonom o reviziji i Međunarodnim standardima revizije.

¹¹ Stanišić Milovan (2009), *Revizija, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 109 i 110*

Elementi izveštaja nezavisnog revizora:

1. Naziv izveštaja,
2. Kome je izveštaj upućen (adresat),
3. Početni ili uvodni pasus,
4. Izjava o odgovornosti rukovodstva za finansijske izveštaje,
5. Izjava o odgovornosti revizora,
6. Mišljenje revizora,
7. Druge odgovornosti u vezi sa izveštajem,
8. Potpis revizora,
9. Datum revizorskog izveštaja,
10. Adresa revizora.

Krunu procesa revizije predstavlja izražavanje mišljenja revizora o finansijskim izveštajima. „Rad eksternog, nezavisnog revizora kulminira u izdavanju revizorskog izveštaja u kome on iznosi mišljenje o ispravnosti finansijskih izveštaja odnosno klijenta. To mišljenje se odnosi na finansijske izveštaje posmatrane u celini i ako je neuslovljeno, odnosno pozitivno, daje dodatno uverenje u odnosne finansijske izveštaje u čemu i jeste najveći značaj savremenog eksternog i nezavisnog revizora.“¹²

Izveštaj revizora sadrži njegovo mišljenje. On ima mogućnost da mišljenje izrazi kroz četiri tipa mišljenje, i to:

1. Mišljenje bez rezerve – standardni nekvalifikovani izveštaj (pozitivno ili potvrdno mišljenje),
2. Mišljenje sa rezervom – nekvalifikovani izveštaj sa objašnjenjem ili izmenjenim tekstom,
3. Negativno mišljenje – kvalifikovani izveštaj sa negativnim mišljenjem,
4. Uzdržavajuće mišljenje – kvalifikovani izveštaj sa uzdržavanjem od mišljenja.

¹² Citirano prema: Martić, dr S., *Značaj i uloga savremene revizije računovodstvenih iskaza*, 2. Simpozijum Saveza RR Republike Srpske, Teslić 1998, Zbornik radova, str. 202.

2.4.1.1 Mišljenje bez rezerve – standardni nekvalifikovani izveštaj revizije, pozitivno ili potvrdno mišljenje

Najuobičajenija vrsta izveštaja nezavisnog revizora je standardni pozitivan izveštaj revizije jer se uglavnom otkriva da su izjave o finansijskim izveštajima klijenta revizije u skladu sa opšteprihvaćenim računovodstvenim načelima.¹³

U izveštaju nezavisnog revizora o finansijskim izveštajima, pozitivno mišljenje se izdaje na jasan i afirmativan način kada je revizor, u svim značajnim aspektima revizije zadovoljan, odnosno smatra:

- Da su finansijski izveštaji pripremljeni uz korišćenje prihvatljivih računovodstvenih politika, koje su dosledno primenjivane,
- Da su finansijski izveštaji usklađeni sa relevantnim propisima i zakonskim odredbama,
- Da su finansijski izveštaji gledano u celini, konzistentni sa revizorskim saznanjima o poslovanju klijenta revizije,
- Da postoji adekvatno objavljivanje svih značajnih stvari koje su relevantne za pravilnu prezentaciju finansijski informacija.

Da bi mišljenje bilo pozitivno neophodno je da budu ispunjeni i sledeći uslovi:

1. Finansijski izveštaji sadrže kompletan set izveštaja,
2. Zadovoljena su sledeća načela:
 - reviziju je obavilo lice ili lica koja poseduje stručnu osposobljenost i potrebna znanja,
 - revizori su bili nezavisni,
 - proces revizije je obavljan sa dužnom profesionalnom pažnjom,
3. Sakupljeno je dovoljno revizorskih dokaza i revizor je obavio posao na način koji mu omogućava da zaključi da su ispunjena računovodstvena načela.¹⁴

¹³ Stanišić M., Vićentijević K., (2011), *Revizijski zaključni izveštaj*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 75

¹⁴ Isto, str. 76

"Mišljenje nezavisnog revizora

Po našem mišljenju, finansijski izveštaji u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izveštavanja (i članom 2. Zakona o računovodstvu i reviziji) istinito i objektivno, po svim materijalno značajnim aspektima, prikazuju finansijsko stanje _____ (naziv klijenta revizije) na dan 31. decembar _____ godine, rezultat njenog poslovanja i tokove za godinu koja se završava na taj datum."

2.4.1.2 Mišljenje sa rezervom – nekvalifikovani izveštaj sa objašnjenjem ili izmenjenim tekstom

Mišljenje sa rezervom se izražava u slučajevima kada revizor dođe do zaključka da ne može da izrazi mišljenje bez rezerve, a efekat neslaganja sa rukovodstvom klijenta revizije ili ograničavanje obima revizije nisu od takvog materijalnog i prožimajućeg značaja da bi zahtevali izražavanje negativnog mišljenja ili uzdržavajućeg mišljenja.¹⁵

Razlozi za izražavanje mišljenja sa rezervom su:

- Revizor ne može da formira mišljenje o nekom pitanju zbog postojanja neizvesnosti (ograničenje obima kao neizvesnost u slučaju kada revizor ne može da pribavi sve informacije potrebne da bi izvršio sve postupke revizije i inherentne neizvesnosti u slučaju kada postoje situacije čiji je ishod nepoznat revizoru kao što su sudski sporovi ili verovatnoća da dugoročni ugovor bude raskinut),
- Revizor može da formira mišljenje, ali se to mišljenje ne slaže sa prikazom koji je dat u finansijskim izveštajima (zbog, na primer otkirivenih a ne ispravljenih materijalno značajnih grešaka ili neslaganja sa izabranim računovodstvenim politikama).

¹⁵ Stanišić M., Vićentijević K., (2011), *Revizijski zaključni izveštaj*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str.81

"Mišljenje nezavisnog revizora"

Po našem mišljenju osim za efekte koje na finansijske izveštaje ima pitanje navedeno u prethodnom pasusu, finansijski izveštaji u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izveštavanja (i članom 2. Zakona o računovodstvu i reviziji) istinito i objektivno, po svim materijalno značajnim aspektima, prikazuju finansijsko stanje _____ (naziv klijenta revizije) na dan 31.decembar _____ godine, rezultat njenog poslovanja i tokove gotovine za godinu koja se završava na taj datum."

2.4.1.3 Negativno mišljenje – kvalifikovani izveštaj sa negativnim mišljenjem

Negativno mišljenje se izražava u slučajevima kada je efekat neslaganja od takvog materijalnog i prožimajućeg značaja za finansijske izveštaje da revizor zaključuje da izražavanje rezerve u izveštaju ne predstavlja odgovarajući način za obelodanjivanje činjenice da finansijski izveštaji navode na krive zaključke ili da su nepotpuni.¹⁶

Negativno mišljenje se iskazuje u sledećim okolnostima:

- Neadekvatna primena načela stalnosti poslovanja klijenta revizije,
- Neispravljeni materijano pogrešni iznosi u finansijskim izveštajima,
- Neadekvatno obelodanjivanje u napomenama.

"Mišljenje nezavisnog revizora"

Po našem mišljenju, zbog propusta da se prikažu informacije iznete u prethodnom pasusu, finansijski izveštaji nisu u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izveštavanja (i članom 2. Zakona o računovodstvu i reviziji) i ne daju istinit i objektivan prikaz finansijskog položaja Društva na dan 31.decembar _____ godine i rezultata njenog poslovanja i tokova gotovine za godinu koja se završava na taj dan.

¹⁶ Stanišić M., Vićentijević K., (2011), *Revizijski zaključni izveštaj*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 92

Pretpostavka o načelu stalnosti poslovanja klijenta revizije nije ispravna

Ako, u skladu sa svojim prosuđivanjem, revizor smatra da klijent revizije neće biti u stanju da nastavi poslovanje po načelu stalnosti, on treba da izrazi negativno mišljenje o finansijskim izveštajima ukoliko su oni sastavljeni po načelu stalnosti klijenta revizije. Ukoliko, na osnovu dodatnih revizijskih postupaka koje je sproveo i informacija koje je pribavio, uključujući efekte planova rukovodstva, revizor proceni da klijent revizije neće biti u stanju da nastavi sa poslovanjem u skladu sa načelom stalnosti, on zaključuje da, bez obzira na to da li je takvo obelodanjivanje izvršeno ili nije, načelo stalnosti klijenta revizije primenjeno na sastavljanje finansijskih izveštaja nije ispravno i izražava negativno mišljenje.

** Pretpostavka o načelu stalnosti klijenta revizije je primerena, ali postoji materijalno značajna neizvesnost**

Ukoliko je načelo stalnosti klijenta revizije primereno, ali postoji materijalno značajna neizvesnost, revizor razmatra da li se u finansijskim izveštajima:

- Na odgovarajući način opisuju glavni događaji ili uslovi koji mogu izazvati značajnu sumnju u pogledu nastavka poslovanje, kao i planovi rukovodstva koji se odnose na te događaje ili uslove,
- Jasno navodi da postoji materijalno značajna neizvesnost u vezi sa događajima i uslovima koji mogu izazvati značajnu sumnju u pogledu sposobnosti klijenta revizije da nastavi poslovanje po načelu stalnosti, ali da ono može da realizuje sredstva i izmiri obaveze u normalnom toku poslovanja.

Ako je odgovarajuće obelodanjivanje u finansijskim izveštajima izvršeno, revizor obično treba da izrazi mišljenje bez rezervi i da modifikuje izveštaj nezavisnog revizora dodavanjem pasusa kojim se naglašava postojanje materijalno značajnih neizvesnosti koje se odnose na događaje ili uslove koji mogu izazvati značajnu sumnju u pogledu sposobnosti klijenta da nastavi poslovanje po načelu stalnosti i skrene pažnju na odgovarajuću napomenu u finansijskim izveštajima.¹⁷

¹⁷ Stanišić M., Vićentijević K., (2011), *Revizijski zaključni izveštaj*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str.100

"Mišljenje nezavisnog revizora

Ne izražavajući rezervu u našem mišljenju, skrećemo pažnju na napomenu ____ uz finansijske izveštaje, koja ukazuje da je kompanija...

Ovi uslovi, zajedno sa drugim pitanjima opisanim u napomeni ____ ukazuju na značajnu sumnju da će Društvo biti u stanju da nastavi sa poslovanjem po načelu stalnosti."

2.4.1.4 Uzdržavajuće mišljenje – kvalifikovani izveštaj sa uzdržavanjem od mišljenja

Uzdržavajuće mišljenje se izražava u slučajevima kada je mogući efekat ograničavanja obima revizije od takvog materijalnog i prožimajućeg značaja da revizor nije bio u mogućnosti da pribavi dovoljno zadovoljavajućih revizijskih dokaza i, shodno tome, nije u mogućnosti da izrazi mišljenje o finansijskim izveštajima.

Ograničenje obima revizije može prosteći iz:

- Ograničenja od strane klijenta revizije (sprečavanje posmatranja zaliha, sprečavanje uspostavljanje kontakta sa kupcima radi nezavisne potvrde salda i sprečavanje revizora da komunicira sa pravnim zastupnikom klijenta revizije),
- Ograničenja koja su van kontrole klijenta revizije i revizora.

Uzdržavanje od mišljenja se razlikuje od negativnog mišljenja jer može prosteći samo iz nedostataka saznanja revizora (ili odsustva njegove nezavisnosti), dok revizor da bi izrazio negativno mišljenje mora znati da finansijski izveštaji nisu tačno prikazani. Uzdržavanje od mišljenja kao i negativno mišljenje, koristi se samo kada je uslov za to visoko materijalan.¹⁸

¹⁸ Stanišić M., Vićentijević K., (2011), *Revizijski zaključni izveštaj*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 91

"Mišljenje nezavisnog revizora

Nismo bili u mogućnosti da prisustvujemo popisu zaliha i potvrdimo potraživanja iz poslovnih odnosa zbog ograničenja koja je, u vezi sa obimom našeg rada, postavilo Društvo.

Zbog značaja pitanja iznetih u prethodnom pasusu, ne izražavamo mišljenje o finansijskim izveštajima."

3 Analiza finansijskih izveštaja

3.1 Pojam analize

Pojam analize potiče od grčke reči „ analysis“ koja označava raščlanjivanje, rasklapanje ili rastavljanje nekog složenog objekta na njegove konstitutivne elemente. Ovaj pojam se jednako koristi u prirodnim i društvenim naukama.

Analiza finansijskih izveštaja se može opisati kao proces primene različitih analitičkih sredstava i tehnika pomoću kojih se podaci iz finansijskih izveštaja pretvaraju u upotrebljive informacije relevantne za upravljanje. Ona teži ka pogledu u budućnost i naglašavanju onih aspekata poslovanja koji su kritični za preživljavanje, a to su, pre svega sigurnost i uspešnost (efikasnost) poslovanja.

Osnovni smisao svake analize sastoji se u tome da se na bazi utvrđenog kvaliteta i kvantiteta analiziranog objekta pruže informacije o njegovom bonitetu ili trendu razvoja. Takve informacije predstavljaju polaznu osnovu za preduzimanje određenih korektivnih akcija usmerenih na popravljavanje boniteta i trenda analiziranog subjekta.

Pomoću finansijske analize formuliše se slika finansijskog stanja preduzeća, da bi se zatim mogle sačiniti i kratkoročne, srednjeročne ili dugoročne finansijske prognoze, koje čine veoma značajne elemente poslovne analize i bez kojih se ne može definisati poslovna i finansijska politika preduzeća.

3.2 Zadatak analize

Zadatak analize finansijskih izveštaja je da prepozna dobre osobine preduzeća da bi se te prednosti mogle iskoristiti, ali i da prepozna slabosti preduzeća kako bi se mogla preduzeti korektivna akcija. Finansijska analiza se bavi utvrđivanjem funkcionalnih odnosa koji postoje između pozicija bilansa stanja i bilansa uspeha, sa ciljem dobijanja verodostojne ocene o finansijskom položaju i aktivnosti preduzeća. S obzirom na to da su u bilansima prikazane samo monetarne vrednosti, takvi podaci imaju malu analitičku vrednost. Da bi ti podaci bili korisni za finansijsku analizu neophodno je između bilansnih pozicija uspostaviti odgovarajuće relacije.

3.3 Cilj analize

Osnovni cilj finansijske analize je sagledavanje slabosti koje mogu dovesti do finansijskih problema u preduzeću u budućem periodu i preduzimanje adekvatnih mera za njihovo otklanjanje.

Finansijska analiza treba da pruži informacije o tome: kakva je likvidnost preduzeća, kakva je profitabilnost preduzeća, kakva je sposobnost preduzeća da podmiruje obaveze u rokovima, kako menadžment finansira investicije, da li preduzeće ostvaruje dovoljan iznos profita, da li akcionari primaju dovoljan iznos sredstava po osnovu vlasništva, kakva je ekonomičnost poslovanja preduzeća, ima li preduzeće potencijal za rast i razvoj.

Finansijska analiza preduzeća obuhvata analizu prinosnog, imovinskog i finansijskog položaja preduzeća. Ona je korisna raznim učesnicima u biznisu, jer im pomaže da razumeju položaj preduzeća i donesu odgovarajuće odluke.

3.4 Korisnici finansijske analize

Korisnici finansijske analize su svi oni koji imaju interes u poslovanju preduzeća čiji su izveštaji predmet analize. Analiza im pomaže da vide kakvo je finansijsko stanje preduzeća, njegovo poslovanje i promene koje je zabeležilo u datom periodu.

Korisnici analize mogu se podeliti u dve grupacije:

- Interni korisnici
- Eksterni korisnici

Interni korisnici mogu da se podele na :

- Vlasnici kapitala – insajderi
- Menadžment kompanije
- Sindikati

Eksterni korisnici mogu da se podele na:

- Vlasnici kapitala – outsajderi
- Poverioci
- Banke
- Državni organi

Neki od korisnika finansijske analize i odluke koje na osnovu nje donose:

- Menadžment – na osnovu analize donosi svakodnevne odluke o korektivnim merama u vođenju finansija preduzeća,
- Vlasnici - dolaze do zaključka da li preduzeće ima dobru perspektivu i da li je finansijski i top menadžment uspešan,
- Poverioci - da li će njihova potraživanja biti naplaćena u roku dospeća ili su rizična pa je potrebno tražiti čvrsta obezbeđenja potraživanja,
- Banke– da li da odobre kredit preduzeću i pod kojim uslovima, odnosno sa kojim obezbeđenjem vraćanja kredita.

3.5 Vrste analize

Postoje različiti kriterijumi po kojima se razlikuju vrste analize finansijskih izveštaja.

Glavni kriterijumi su : ¹⁹

- Prema korisnicima analize,
- Prema instrumentima analize,
- Prema predmetu analiziranja,
- Sa gledišta vremena posmatranja.

¹⁹Ranković J.(2004), *Upravljanje finansijama preduzeća*, Ekonomski fakultet, Beograd, str. 175

3.5.1 Prema korisnicima analize

Prema korisnicima analize razlikujemo:

- Internu analizu
- Eksternu analizu

Nekih većih razlika između njih nema, za obe važe iste pretpostavke: obe se bave ispitivanjem finansijskog stanja u jednom trenutku i ispitivanjem stanja i uspeha u kraćem ili dužem vremenskom periodu. Ono po čemu se najviše razlikuju je obim korišćenog materijala, interna analiza koristi veći obim i vrstu materijala.

3.5.2 Prema instrumentima analize

Prema instrumentima finansijske analize razlikuju se:

- Vizuelna finansijska analiza,
- Finansijska analiza pomoću računa pokrića,
- Racio analiza,
- Analiza kretanja (funds flow analiza),
- Cash flow analiza,
- Analiza neto obrtnog fonda.

3.5.3 Prema predmetu analiziranja

Prema predmetu analiziranja razlikujemo:

- Analizu bilansa stanja (finansijskog statusa)
- Analizu bilansa uspeha (rezultata)

Analiza bilansa stanja je usmerena na ispitivanje opšte slike finansiranja tj. finansijskog statusa ili konstitucije preduzeća. To se odnosi na ocenu stanja ili razvoja položaja preduzeća. Dok analiza bilansa uspeha ima za cilj ocenu poslovne efikasnosti preduzeća. Obe mogu da se sprovedu nezavisno jedna od druge, ali su njihovi objedinjeni rezultati neophodni za upoznavanje kompletne finansijske situacije.

3.5.4 Sa gledišta vremena posmatranja

Sa gledišta vremena posmatranja razlikujemo:

- Analizu stanja (statika)
- Analizu razvoja (dinamika)

Analiza stanja se bavi ispitivanjem pojava ili stanja u trenutku njihovog uočavanja. Dok analiza uspeha ispituje pojave ili stanja u kretanju, odnosno ispitivanje se vrši u određenoj dimenziji. Prednost analize uspeha u odnosu na analizu stanja jeste u tome što ona otkriva liniju razvoja finansijske strukture i rezultata iz koje se lako može videti da li se radi o preduzeću čiji je finansijski položaj u progresu ili regresu.

3.6 Finansijski izveštaji kao predmet analize

Finansijski izveštaji predstavljaju opšteprihvaćeno sredstvo za prenos informacija o finansijskim performansama preduzeća širokom krugu korisnika. Računovodstveni informacioni sistem nije svemoćan i nije u stanju da pruži sve informacije potrebne za donošenje različitih ekonomskih odluka, s toga se finansijski izveštaji pripremaju s ciljem da zadovolje opšte potrebe većine korisnika.

U te svrhe se na kraju poslovne godine svi događaji beleže u finansijskim izveštajima:

- Bilans stanja na određeni dan, koji predstavlja osnovu za procenu finansijskog položaja preduzeća,
- Bilans uspeha za određeni period, kao osnovu za procenu zarađivačke moći preduzeća,
- Bilans novčanih tokova za određeni period, koji čini osnovu za procenu sposobnosti plaćanja obaveza o rokovima dospeća,
- Izveštaj o promenama na kapitalu tokom izveštajnog perioda, u okviru koga se prate promene između dva obračunska perioda na svim pozicijama koje čine kapital,
- Napomene uz finansijske izveštaje, koje imaju za cilj da detaljnije pojasne promene na pojedinim pozicijama u prethodnim izveštajima u toku obračunskog perioda.²⁰

²⁰ Stevanović N., Malinić D., Milićević V. (2010), *Upravljačko računovodstvo*, Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta u Beogradu, Beograd, str.71

3.6.1 Bilans stanja

Bilans stanja predstavlja finansijski izveštaj u okviru koga se prikazuju na jednoj strani bilansna imovina preduzeća (aktiva), a na drugoj strani izvori finansiranja te imovine (pasiva) na izabrani dan bilansiranja. Budući da na jednoj strani prikazuje bilansnu imovinu, a na drugoj način finansiranja te imovine, razumljivo je da između ove dve strane bilansa (aktive i pasive) uvek postoji ravnoteža, odnosno računska jednakost. Ako još imamo u vidu da imovina može da bude finansirana sopstvenim i pozajmljenim kapitalom, to bi se osnovna računovodstvena jednačina koja stoji u osnovi bilansa stanja mogla iskazati kao:

$$\text{Imovina} = \text{Sopstveni kapital} + \text{Obaveze (pozajmljeni kapital)}$$

Međunarodni računovodstveni standardi ne propisuju sadržinu, strukturu i formu nijednog finansijskog izveštaja, pa ni bilansa stanja. Umesto toga, u MRS 1 propisan je minimum informacija koje treba da sadrži bilans stanja. U odnosu na dati minimum u bilansu stanja se prikazuju i druge pozicije kada je njihova veličina, priroda i funkcija takva da njihovo prikazivanje pomaže fer prezentaciji imovinskog položaja preduzeća.

Imovina preduzeća iskazana u aktivi, predstavlja raspoloživi potencijal preduzeća, nastao kao posledica prošlih događaja, od koga se očekuju budući prilivi ekonomskih koristi.

Imovina se u aktivi deli na:

- Stalnu imovinu – to je imovina koja je u dužem vremenskom periodu vezana za preduzeće. Reč je o nematerijalnim ulaganjima, ulaganjima u nekretnine, postrojenja i opremu i ulaganje u dugoročne finansijske plasmane,
- Obrtnu imovinu – to je imovina koja se u toku poslovnog ciklusa obrne, odnosno pretvori u gotovinu ili neki drugi instrument koji se može brzo konvertovati u novčani oblik.

Nasuprot imovine u aktivi, u pasivi bilansa stanja se prikazuju izvori odakle je ta imovina finansirana. Izvori mogu da budu:

- Sopstveni izvori – kao sopstveni izvori se označava kapital preduzeća. Sopstveni kapital se za obračunski period utvrđuje kao razlika između ukupne vrednosti aktive (imovine preduzeća) i ukupnih obaveza. Otuda i alternativni naziv neto imovina. On je prema svim karakteristikama specifična

računovodstvena kategorija. On predstavlja neto vrednost interesa vlasnika u preduzeću.

- Pozajmljeni izvori – čine ih dugoročna rezervisanja i obaveze:
 - Dugoročna rezervisanja predstavljaju obaveze preduzeća koje su specifične u odnosu na tzv. prave obaveze po tome što su rok dospeća i iznos obaveza u trenutku bilansiranja neizvesne. Dugoročna rezervisanja se priznaju u bilansu onda kada je reč o obavezi koja nastaje kao rezultat nekog prošlog događaja, ako je verovatno da će izmirenje obaveza usloviti odliv resursa i ako se može napraviti pouzdana procena iznosa obaveza.
 - Obaveze preduzeća predstavljaju pozajmljene izvore koji se u bilansu iskazuju po osnovu prošlih događaja čije izmirenje će imati za posledicu odliv ekonomskih vrednosti iz preduzeća. Obaveze preduzeća se klasifikuju na dugoročne i kratkoročne (tekuće) obaveze. Dugoročne obaveze se odnose na period duži od godinu dana, računajući od vremena njihovog nastanka. Kratkoročne obaveze su obaveze za koje se očekuje da će biti izmirene u toku redovnog poslovnog ciklusa ili da izmirenje dospeva u periodu do godinu dana od dana bilansiranja.

Postoje različiti kriterijumi za razvrstavanje pozicija u bilansu stanja. U poslovnoj praksi se primenjuju sledeći:

- Kriterijum rastuće likvidnosti u aktivi i opadajuće dospelosti u pasivi i
- Kriterijum opadajuće likvidnosti u aktivi i rastuće dospelosti u pasivi.

Kriterijum rastuće likvidnosti znači takvo strukturisanje po kojem se pozicije aktive razvrstavaju od najnelikvidnije ka sve likvidnijim pozicijama. Shodno tome u aktivi se prvo prikazuju informacije o pozicijama koje se najteže pretvaraju u gotovinu kao što su nekretnine, postorjenja i oprema, zatim se prikazuju zalihe koje se lakše i brže konvertuju u gotovinu u odnosu na dugoročna sredstva, pa potraživanja i na kraju se prikazuju novac i novčani ekvivalenti.

Pasiva je strukturisana po principu opadajuće dospelosti, a to znači da je na prvom mestu pozicija pasive koja nema rok dospeća, kao što je sopstveni kapital. Dugoročne obaveze koje imaju rok dopseća preko godinu dana od dana bilansa su na drugoj poziciji. Na trećem mestu su kratkoročne obaveze čija dospelost je do godinu dana od dana bilansa. I na poslednjem mestu su različite tekuće obaveze

(dobavljači, obaveze za zarade, obaveze za poreze), čiji je rok dospeća po pravilu od 30 do 60 dana ili kraći.

Raspored pozicija bilansa stanja po kriterijumu opadajuće likvidnosti u aktivi i rastuće dospelosti u pasivi, podrazumeva raspored pozicija suprotan od prvog kriterijuma, i dat je u sledećoj tabeli:²¹

<i>Aktiva (opadajuća likvidnost)</i>	<i>Pasiva (rastuća dospelost)</i>
<i>Novac i novčani ekvivalenti</i>	<i>Tekuće obaveze</i>
<i>Potraživanja</i>	<i>Kratkoročne obaveze</i>
<i>Zalihe</i>	<i>Dugoročne obaveze</i>
<i>Dugoročni finansijski plasmani</i>	<i>Sopstveni kapital</i>
<i>Nematerijalna ulaganja</i>	
<i>Nekretnine, postorjenja i oprema</i>	

3.6.2 Bilans uspeha

Bilans uspeha predstavlja finansijski izveštaj u kome se prema unapred utvrđenim pravilima, prikazuju prihodi i rashodi u cilju utvrđivanja uspeha, odnosno dobitka ili gubitka preduzeća u izabranom obračunskom periodu. Taj obračunski period je obično vezan za jednu poslovnu godinu, ali se bilans uspeha može sastavljati i za kraći vremenski interval (jedan mesec, kvartal, polugodište). Sastavljanje bilansa uspeha je u nadležnosti finansijskog računovodstva, ono je u većini zemalja nametnuto zakonskom regulativom i obavezujućim eksternim polaganjem računa pred širokom zaineresovanom javnošću, odnosno stejkholderima. Uporedo sa tim sastavljanje kratkoročnih bilansa uspeha je u najvećem broju slučajeva primereno unutrašnjim potrebama, odnosno potrebama internog polaganja računa čija je učestalost prevashodno određena potrebama menadžmenta i specifičnostima konkretnog preduzeća.

Sadržinu svakog bilansa uspeha čine prihodi, rashodi i dobici (gubici) koji moraju biti klasifikovani i sistematizovani na način koji omogućava visoku iskaznu moć ovog osnovnog finasijskog izveštaja.²² Polazeći od tog cilja prihodi, rashodi i rezultati koji

²¹Knežević G. (2009), *Analiza finansijskih izveštaja*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 15

²²Stevanović N., Malinić D., Milićević V. (2010), *Upravljačko računovodstvo*, Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta u Beogradu, Beograd, str. 80

proističu iz njihovog sučeljavanja moraju biti minimalno raščlanjeni na poslovne i finansijske. Prihodi nisu ništa drugo do priliv vrednosti u preduzeće, koji najčešće proističe po osnovu prodaje učinaka (proizvoda i usluga) i/ili robe, pri čemu su to poslovni prihodi, dok prihodi koji nastaju po osnovu finansijskih aktivnosti moraju biti odvojeno prikazani kao finansijski prihodi. Nasuprot njima stoje rashodi koji označavaju odliv vrednosti iz preduzeća do koga je došlo po osnovu nabavke, proizvodnje i prodaje učinaka i/ili robe, koji predstavljaju poslovne rashode, dok rashodi nastali po osnovu finansijskih aktivnosti moraju biti odvojeno prikazani kao finansijski rashodi. Razlika koja se dobija sučeljavanjem navedeni prihoda i rashoda predstavlja rezultat poslovanja preduzeća za period za koji se sastavlja bilans uspeha. Taj rezultat može biti dobitak, odnosno neto priliv vrednosti u preduzeće koji se manifestuje povećanjem vlasničkog kapitala ili gubitak, odnosno neto odliv vrednosti iz preduzeća po osnovu čega dolazi do smanjivanja dela vlasničkog kapitala.

Moć bilansa uspeha zavisi i od forme njegovog prikazivanja. U praksi su najčešće prisutne dve forme: forma konta i forma liste.

Forma konta ili dvostranog prikazivanja predstavlja pregledniji i jasniji prikaz komponenti periodičnog rezultata. Ovo proizilazi iz toga što su na levoj strani ovakvog prikaza obuhvaćeni, jedni iza drugih, rashodi po vrstama, pri čemu identična logika važi i za desnu, odnosno prihodnu stranu. Unošenjem obračunske razlike, dobitka ili gubitka, na manju stranu, bilans uspeha se izravnavava na sličan način kao što se to čini sa računima stanja i uspeha u glavnoj knjizi. Nakon obračuna rezultata i njegovog unošenja na manju stranu dvostranog prikaza potrebno je da bilans uspeha „isporuči“ rezultat u bilans stanja i time omogući izravnavanje strana aktive i pasive na ovom računu. Prikazivanju bilansa u formi konta obično se prigovara nedostatak segmentacije, odnosno dubljeg raščlanjivanja rezultata, što je naročito važno za potrebe analize i upravljanja dobitnošću preduzeća.

Forma lise ili štafelna forma gubi na jasnosti i neposrednoj vezi sa finansijskim računovodstvom, ali kao zamenu za to ona dobija na mogućnosti vertikalnog i horizontalnog raščlanjivanja periodičnog rezultata. Vertikalna segmentacija rezultata pretpostavlja raščlanjivanje rezultata po dubini, tj. po vrstama, dok horizontalna segmentacija pretpostavlja raščlanjivanje rezultata po takozvanim poslovnim segmenitma, što mogu biti proizvodi, grupe proizvoda, proizvodni programi, tržišta, segmenti tržišta, kanali prodaje i slično.

Metode koje se koriste za obračun rezultata, odnosno sastavljanje bilansa uspeha:

- Metoda ukupnih troškova i
- Metoda troškova prodatih učinaka²³

Metoda ukupnih troškova

Obračun poslovnog rezultata putem metode ukupnih troškova poznat je još i kao račun proizvodnje ili račun proizvedenih učinaka, što je naročito važno za ispravno razumevanje njegove suštine. Suština obračuna poslovnog rezultata putem metode ukupnih troškova ogleda se u međusobnom suprostavljanju ukupnih ulaganja koja su preduzeta u određenom vremenskom periodu i ukupnih učinaka koji su proistekli po osnovu takvih ulaganja, bez obzira da li su svi ti učinci prodati ili ne na eksternom i/ili internom tržištu. Kada je reč o ukupnim ulaganjima ona su za potrebe ove metode obuhvaćena u finansijskom računovodstvu na računima poslovnih rashoda koji su tako raščlanjeni po vrstama. Unutar njih najpoznatiji su nabavna vrednost prodate robe, troškovi materijala, troškovi amortizacije, troškovi zarada, troškovi goriva i energije, troškovi proizvodnih usluga, troškovi neproizvodnih usluga, troškovi rezervisanja za materijalne troškove i slično.

Primena metode obračuna troškova u praksi je prilično jednostavna. Sve što nam je potrebno se nalazi u finansijskom računovodstvu zbog čega se za ovu metodu kaže da prosto izvire iz računovodstva i da zbog toga predstavlja metodu direktnog obračuna periodičnog rezultata. Ovoj metodi više odgovara prikazivanje bilansa uspeha u formi konta, dok je njegovo prikazivanje u formi liste takođe moguće ali uz nepotpunu segmentaciju obračunskog rezultata.

Metoda troškova prodatih učinaka

Suština metode troškova prodatih učinaka ogleda se u tome da ona do poslovnog rezultata dolazi putem direktnog sučeljavanja prihoda od prodatih učinaka, sa jedne, i troškova koji su sadržani u tim prodatim učincima sa druge strane. Pošto je to obračun prodatih a ne obračun proizvedenih učinaka, primena ove metode nema za posledicu korigovanje prihoda za razliku između obima proizvodnje i obima prodaje kao što je to bio slučaj kod prethodne metode.

²³ Stevanović N., Malinić D., Milićević V. (2010), *Upravljačko računovodstvo*, Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta u Beogradu, Beograd, str. 83

Primena ove metode nije moguća samo na bazi informacija sadržanih u finansijskom računovodstvu, što je bitna razlika u odnosu na primenu metode ukupnih troškova. Metoda troškova prodatih učinaka pored finansijskog računovodstva podrazumeva i postojanje razvijenog obračuna troškova i učinaka čiji je prevashodni zadatak da preuzme poslovne prihode i rashode raščlanjene po vrstama od finansijskog računovodstva i da iste detaljnije proprati po poslovnim funkcijama u cilju što tačnijeg obračuna proizvodne cene koštanja na koju se potom dodaju neproizvodni troškovi i obračunava takozvana puna ili komercijalna cena koštanja koja ne predstavlja ništa drugo do iznos troškova koji se može pripisati prodanim učincima. Zahvaljujući postojanju razuđenog obračuna troškova i učinaka, primena ove metode omogućava potpunu segmentaciju rezultata, kako po vertikali, tako i po horizontali, što je njena odlučujuća prednost nad metodom ukupnih troškova. Ovoj metodi više odgovara bilans uspeha prikazan u formi liste.

Na osnovu svega izloženog za bilans uspeha možemo reći da:

- Predstavlja prikaz vrednosnih tokova pojedinih aktivnosti preduzeća,
- Ukazuje na sposobnost stvaranja dobitaka pa je kao takav najposrednije povezan sa ciljevima preduzeća,
- Predstavlja kontrolni instrument koji daje odgovor na pitanje da li je kapital preduzeća očuvan, što je u uslovima ograničene odgovornosti vlasnika od izuzetnog značaja,
- Pokazuje mogućnost preduzeća da zadovolji očekivanja vlasnika, budući da raspoloživi dobitak predstavlja okvir za isplatu vlasničkih prinosa u vidu dividendi,
- Predstavlja osnovu za procenu rizika, budući da je profitabilnost primarni kriterijum za procenu sigurnosti preduzeća i zaštite interesa poverilaca.

3.6.3 Izveštaj o novčanim tokovima

Izveštaj o novčanim tokovima predstavlja računovodstveni izveštaj koji se priprema na bazi istog brožčanog materijala koji je relevantan za pripremanje bilansa stanja i bilansa uspeha, s ciljem da se u okviru njega prikažu svi prilivi i odlivi novca u toku izveštajnog perioda. Ovaj izveštaj zajedno sa ostalim finansijskim izveštajima treba

da upotpuni predstavu o likvidnosti preduzeća, finansijskoj strukturi i njegovoj profitabilnosti.

Ciljevi sastavljanja izveštaja o novčanim tokovima su sadržani u obezbeđivanju informacija koje služe korisnicima da procene:

- Sposobnost preduzeća da generiše dovoljno novca kojim će finansirati svakodnevne poslovne aktivnosti,
- Sposobnost preduzeća da plaća glavnice i kamatu po osnovama uzetih kredita i dividende akcionarima i
- Sposobnost preduzeća da raste i razvija se kroz dodatna ulaganja u nekretnine, postrojenja i opremu ili da prodaje dugoročna sredstva kako bi generisalo gotovinu.²⁴

Pripremanje i prezentovanje ovog izveštaja podrazumeva razvrstavanje svih priliva i odliva po poslovnim, investicionim i aktivnostima finansiranja. Tokovi novca iz poslovnih aktivnosti služe za procenu dovoljnosti interno stvorenih izvora za izmirenje dospelih poslovnih obaveza, plaćanje dividendi, finansiranje novih investicija i vraćanje dugova. Novčani tokovi iz investicionih aktivnosti pokazuju iznose učinjenih ulaganja u održanje i proširenje postojećih kapaciteta iz čega se izvlači zaključak o sposobnosti preduzeća da stvara buduće dobitke i buduće novačane tokove. U okviru novčanih tokova iz aktivnosti finansiranja moguće je sagledati uticaj poslovnih i investicionih aktivnosti na finansijsku strukturu preduzeća.

Značaj izveštaja o novčanim tokovima je da utvrdi veličinu razlike između neto dobitka u bilansu uspeha i neto novčanih tokova iz poslovne aktivnosti u izveštaju o novčanim tokovima, odnosno da utvrdi da li je osnovna delatnost preduzeća profitabilna i da li ta delatnost može da „proizvodi gotovinu“.

3.6.4 Izveštaj o promenama na kapitalu

Izveštaj o promenama na kapitalu je sastavni deo finansijskih izveštaja. U našoj poslovnoj praksi ovaj izveštaj je ozakonjen prvi put Zakonom o računovodstvu iz 2002. godine.²⁵ Pripremanje ovog izveštaja rezultat je potrebe da se detaljnije sagledaju uzroci promena na kapitalu preduzeća između dva datuma bilansiranja. Otuda se u ovom izveštaju prikazuju sva povećanja ili smanjenja neto imovine

²⁴Knežević G. (2009), *Analiza finansijskih izveštaja*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 23

²⁵Stevanović N., Malinić D., Milićević V. (2010), *Upravljačko računovodstvo*, Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta u Beogradu, Beograd, str. 89

(kapitala) koja mogu da nastanu kao posledica: transakcija sa akcionarima (emisija novih akcija, emisija premija, otkup akcija, isplata dividendi), iskazivanje neto dobitaka ili gubitaka u datom obračunskom periodu, pripisa efekata revalorizacije, povećanja ili smanjenja neraspoređenog dobitka, promena na poziciji rezerve, kao i promena koje su posledica uticaja izmena u računovodstvenim politikama na kapital preduzeća.

Podaci o promenama sopstvenog kapitala preduzeća na početku i na kraju obračunskog perioda treba da pokažu da li je došlo do povećanja ili smanjenja neto imovine u posmatranom periodu, što je jedna od značajnih informacija za vlasnike kapitala.

3.6.5 Napomene uz finansijske izveštaje

Napomene uz finansijske izveštaje su prilozi koji idu uz postojeći set finansijskih izveštaja. One po svojoj suštini, nisu finansijski izveštaji, već njihov neophodan, prateći element.

Cilj sastavljanja napomena je da pruže korisnicima informacije potrebne za tumačenje i ispravnu interpretaciju finansijskih izveštaja, ali i da omoguće istinito i pošteno prikazivanje finansijskih izveštaja, što je primarni zahtev profesionalne regulative, odnosno Međunarodnih računovodstvenih standarda.

Ključne informacije koje prema MRS1 treba da sadrži ovaj izveštaj odnose se na:

- Informacije o primenjenim računovodstvenim politikama,
- Informacije čije obelodanjivanje zahtevaju standardi, a koje već nisu prikazane u finansijskim izveštajima i
- Dodatne informacije koje nisu prikazane u finansijskim izveštajima, ali su neophodne za njihovo razumevanje.

Budući da prati i detaljnije objašnjava druge finansijske izveštaje, ovaj izveštaj se nikada ne čita samostalno, već uvek zajedno sa izveštajima na koje se odnosi. Iz navedenih informacija, koje čine sadržinu napomena, treba da steknemo predstavu da se u ovom izveštaju nalaze veoma korisne informacije za razumevanje finansijskog položaja i profitabilnosti preduzeća.

3.7 Instrumenti analize

Da bi se napravila dobra analiza finansijskih izveštaja, analitičar mora raspolagati kvalitetnim poslovnim izveštajima i informacijama. Takvi podaci se obezbeđuju procedurom obavezne revizije bilansa. Drugi bitan uslov je dovoljna raščlanjenost bilansnih podataka, što dobrim delom zavisi i od kvaliteta bilansnih šema i kontnih okvira.

Analiza finansijskih izveštaja se bavi kvantificiranjem i istraživanjem odnosa i veza koje postoje između pozicija bilansa stanja, bilansa uspeha i izveštaja o tokovima gotovine na način da se omogući ispravna ocena finansijskog položaja, uspešnosti i likvidnosti poslovanja. Da bi se ovaj zadatak obavio, finansijski analitičar koristi određene instrumente ili tehnike analize.

Instrumenti koje koristi analiza finansijskih izveštaja su:

- Horizontalna analiza
- Vertikalna analiza
- Analiza pomoću finansijskih pokazatelja (ratio analiza)

3.7.1 Horizontalna analiza

Horizontalna analiza predstavlja poređenje bilansnih pozicija u bilansu stanja tekuće i prethodne godine, kao i pozicija u bilansu uspeha tekuće i prethodne godine. Reč je o komparativnoj analizi promena između tekuće i prethodne godine.²⁶

Prvi korak u ovoj analizi je računanje razlike između tekuće i prethodne godine u apsolutnom iznosu, a drugi korak je izražavanje te razlike u procentima na sledeći način:

$$\underline{\underline{(razlika/prethodna godina)*100}}$$

Horizontalna analiza je korisna na planu ispitivanja razvoja finansijske strukture, sa jedne, i razvoja dobitnosti preduzeća sa druge strane. Ona na ovom planu može dobiti još više na značaju ukoliko se zasniva na izveštajima što većeg broja uzastopnih perioda i ukoliko je moguće sprovedi komparativnu analizu sa najvažnijim postojećim i potencijalnim konkurentima, srodnim preduzećima i

²⁶Knežević G. (2009), *Analiza finansijskih izveštaja*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 105

industrijskom granom. Kroz jednu takvu analizu moguće je doći do veoma dragocenih zaključaka o relativnom položaju preduzeća unutar industrijske grane kojoj pripada.

3.7.2 Vertikalna analiza

Vertikalna analiza je strukturna analiza finansijskih izveštaja. Predstavlja analizu pozicija bilansa stanja i bilansa uspeha. Značajna je zato što se određene pozicije iskazuju kao 100% a sve ostale se iskazuju kao % od te osnovne pozicije. Kao 100 % se najčešće tretiraju pozicije ukupna aktiva i ukupna pasiva u bilansu stanja i prihodi od prodaje u bilansu uspeha.

Ova vrsta analize može da ima visoke projekcione mogućnosti. Na osnovu ustanovljenih trendova u kretanju pojedinih grupa, podgrupa i pozicija u oba bilansa moguće je predvideti buduća otvaranja i razvoj finansijskog položaja preduzeća koje je predmet analize.

3.7.3 Analiza pomoću finansijskih pokazatelja (ratio analiza)

Ratio analiza predstavlja suštinski deo finansijske analize. U njenoj osnovi nalazi se ispitivanje odnosa između logički povezanih delova finansijskih izveštaja sa ciljem da se istaknu i objasne ključne relacije od kojih zavisi ocena trenutnog ili projekcija budućeg finansijskog položaja i zarađivačke sposobnosti preduzeća koje je predmet analize. Reč ratio u ovom kontekstu treba razumeti kao broj koji pokazuje odnos između dve vrednosti koje su iskazane u finansijskim izveštajima, pri čemu se zbog prirode tih vrednosti ovi pokazatelji često nazivaju i finansijskim racijima. Oni su uobičajeno iskazani u vidu razlomka, količnika ili procenta, u zavisnosti od toga šta više odgovara suštini ispitivanog odnosa.

Pokazatelji imaju svoju vrednost samo ako su pravilno interpretirani. Interpretacija pokazatelja se obavlja uvek u odnosu na neko pravilo, standard ili normu. U analizi finansijskih pokazatelja, koriste se sledeći standardi za interpretaciju:

- Mentalni standard samog analitičara koji odražavaju njegovo iskustvo o tome šta se smatra normalnim pokazateljem, a šta ne,
- Poređenje sa prosekom grane u kojoj kompanija posluje,
- Poređenje sa istorijskim pokazateljima iste kompanije (prethodna godina),

- Utvrđeni standardi (uobičajeni u literaturi).²⁷

Uspešno sprovođenje racio analize finansijskih izveštaja u praksi uobičajeno pretpostavlja realizovanje tri međusobno povezane faze:

- Faze izbora potrebnih racia,
- Faze obračuna vrednosti izabranih racia i
- Faze povezivanja, poređenja i tumačenja njihovih vrednosti.

Ne postoji jedna opšteprihvaćena klasifikacija pokazatelja, ali se za potrebe finansijske analize najčešće koriste sledeće osnovne grupe pokazatelja:

- Pokazatelji likvidnosti,
- Pokazatelji poslovne aktivnosti,
- Pokazatelji finansijske strukture i
- Pokazatelji rentabilnosti.

3.7.3.1 Pokazatelji likvidnosti

Likvidnost je sposobnost preduzeća da na vreme u potrebnom iznosu plati dospele obaveze, a da i dalje raspolaže sa dovoljno sredstava da nesmetano nastavi sa poslovanjem, bez narušavanja kreditne sposobnosti. Pokazatelj likvidnosti odražava sposobnost preduzeća da isplati svoje dospele obaveze. U stručnoj literaturi analiza likvidnosti preduzeća se uobičajeno poistovećuje sa analizom kratkoročne finansijske sigurnosti ili analizom kratkoročnog rizika ulaganja (investiranja) u preduzeće.

Kako je u osnovi analize likvidnosti preduzeća u stvari analiza njegove kratkoročne finansijske sigurnosti i kako se u ekonomiji pod pojmom „kratak rok“ podrazumeva vremenski interval do godinu dana, u ovoj analizi možemo potpuno da zanemarimo stalnu imovinu i da pažnju usmerimo prema obrtnoj imovini. Pored toga, neophodno je da obrtnu imovinu dovedemo u vezu sa obavezama preduzeća, i to ne sa bilo kojim već sa kratkoročnim obavezama, budući da je prilikom analize likvidnosti poenta na sagledavanju kratkoročnog rizika ulaganja u jedno preduzeće.

²⁷ Knežević G. (2009), *Analiza finansijskih izveštaja*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 109

Najznačajniji pokazatelji likvidnosti su:

- Pokazatelj opšte likvidnosti,
- Pokazatelj redukovane likvidnosti,
- Neto obrtna sredstva i
- Pokazatelj novčane likvidnosti.

3.7.3.2 Pokazatelji poslovne aktivnosti

Pokazatelji poslovne aktivnosti povezuju informacije iz bilansa stanja i bilansa uspeha. Oni obuhvataju odnos između prihoda i troškova koji su ostvareni upotrebom sredstava preduzeća i ulaganja u ta sredstva. Utvrđivanje i kontrola ovih koeficijenata je veoma značajna sa aspekta finansijskog upravljanja u preduzeću, s obzirom na njihov direktan uticaj na stepen likvidnosti i rentabilnosti poslovanja.

U ove pokazatelje ubrajamo sledeće :

- Koeficijent obrta kupaca,
- Koeficijent obrta dobavljača,
- Koeficijent obrta zaliha,
- Koeficijent obrta ukupnih obrtnih sredstava,
- Koeficijent obrta stalnih (fiksni) sredstava i
- Koeficijent obrta ukupnih poslovnih sredstava.

3.7.3.3 Pokazatelji finansijske strukture

Preduzeće ukupna poslovna sredstva može da finansira iz različitih izvora finansiranja koji se mogu podeliti na sopstvene i pozajmljene izvore. Odnos između ovih izvora (finansijska struktura) je veoma značajan za procenu stanja u kome se preduzeće nalazi. Odnos između pozajmljenih izvora finansiranja i ukupnih izvora pokazuje procenat učešća kredita u strukturi ukupnih izvora finansiranja preduzeća.

Najznačajniji pokazatelji finansijske strukture su:

- Pokazatelj pozajmljenih prema ukupnim izvorima finansiranja,
- Pokazatelj duga prema ukupnim izvorima finansiranja,
- Odnos obaveza i sopstvenog kapitala i
- Koeficijent pokrića kamata

3.7.3.4 Pokazatelji rentabilnosti

Rentabilnost je ekonomsko načelo poslovanja čijom se primenom u praksi postiže takvo poslovanje u kojem se sa što manjim angažovanim sredstvima u reprodukciji ostvaruje što veća dobit. Rentabilnost je težnja svakog preduzeća, da ostvari što povoljniji finansijski rezultat. Pri tome važno pravilo je, što je odnos prema dobiti angažovanim sredstvima veći, veća je i rentabilnost, i obrnuto. Pokazatelji rentabilnosti mogu da budu parcijalni (za njihovo izračunavanje se koriste podaci iz bilansa uspeha) i globalni (za njihovo izračunavanje se koriste podaci iz bilansa stanja i bilansa uspeha).

Kao ekonomsko načelo rentabilnost se ostvaruje u sledećim slučajevima :

- Kada se pri istim angažovanim sredstvima ostvaruje veća dobit,
- Kada se pri istom ostvarivanju dobiti smanjuju angažovana sredstva
- Kada se uvećavaju i dobit i angažovana sredstva, ali dobit brže raste od sredstava
- Kada se smanjuju i dobit i angažovana sredstva, pri čemu se sredstva više smanjuju od dobiti
- Kada se smanjuju angažovana sredstva a dobit se povećava.²⁸

U pokazatelje rentabilnosti se ubrajaju:

- Stopa bruto dobitka,
- Stopa poslovnog dobitka,
- Stopa neto dobitka,
- Stopa prinosa na poslovna sredstva (ROA) i
- Stopa prinosa na sopstveni kapital (ROE).

²⁸ Ivaniš M. (2010), *Upravljanje finansijama*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 169

4 Međunarodni standardi

Međunarodni standardi revizije se primenjuju pri reviziji finansijskih izveštaja opšte namene. Usvojeni su od strane odbora za međunarodne standarde revizije i uveravanje.

Oni sadrže:

- Osnovne principe i suštinske postupke i
- Relevantne smernice u obliku objašnjenja i drugog materijala, što uključuje i dodatke.

Priroda Međunarodnih standarda revizije zahteva od revizora profesionalno prosuđivanje prilikom njihove primene. U izuzetnim okolnostima profesionalni računovođa može da proceni da je neophodno da odstupi od osnovnih principa kako bi što efikasnije postigao cilj angažovanja, i u tim situacijama treba da bude spreman da opravda takvo odstupanje.

4.1 Međunarodni standard revizije 570 - Načelo stalnosti klijenta revizije

Načelo stalnosti poslovanja klijenta revizije predstavlja fundamentalno načelo koje on primenjuje pri sastavljanju svojih finansijskih izveštaja. Prema tom načelu, na klijenta revizije se obično gleda kao na subjekt koji će nastaviti sa poslovanjem u predvidivoj budućnosti, bez namere, ili prinude likvidacije, prestanka poslovanja ili neophodnosti zaštite od poverilaca u skladu sa zakonom ili drugim propisima. Shodno tome, sredstva i obaveze se iskazuju uz poštovanje pretpostavke da će klijent revizije biti u mogućnosti da realizuje svoja sredstva i izmiriti obaveze u normalnom toku poslovanja.²⁹

Faktori koji zajedno ili pojedinačno mogu da utiču na prestanak poslovanja

Finansijski uslovi:

- Stanje neto obaveza ili neto tekućih obaveza,
- Visina obaveza sa fiksnim rokom čije dospeće se približava a za koje ne postoje realni izgledi da će biti prolongirane ili isplaćene,

²⁹ Petrović Z., (2011), *Međunarodni standardi revizije*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 247

- Preterano oslanjanje na kratkoročne pozajmice za potrebe finansiranja dugoročnih sredstava,
- Indikacije da će kupci ili kreditori obustaviti finansijsku podršku,
- Negativni tokovi gotovine iz poslovnih aktivnosti sadržanih u finansijskim izveštajima za ranije periode ili u njihovim projekcijama,
- Nepovoljni ključni finansijski pokazatelji,
- Značajni gubici iz poslovanja ili značajno pogoršanje vrednosti sredstavakoja se koriste za generisanje tokova gotovine,
- Kašnjenja ili prestanak isplata dividendi,
- Nemogućnost plaćanja kreditorima u roku dospeća,
- Teškoće u ispunjavanju uslova iz ugovora o kreditima,
- Promena uslova dobavljača i plaćanje pri isporuci umesto u ugovorenom roku,
- Nemogućnost pribavljanja finansijskih sredstava za razvoj suštinski novih proizvoda ili drugih bitnih investiranja.

Događaji i okolnosti u vezi sa poslovanjem:

- Gubitak ključnog rukovodstva bez obezbeđene zamene,
- Gubitak glavnog tržišta, franšiza, licenci ili glavnog dobavljača,
- Teškoće sa radnom snagom ili nedostatak važnih sirovina,
- Nepridržavanje propisa u vezi sa kapitalom ili drugih zakonskih zahteva,
- Sudski sporovi koji se vode protiv klijenta revizije,
- Promene u zakonodavstvu ili politici Vlade za koje se očekuje da će imati uticaj na klijenta revizije.

Odgovornost revizora u vezi sa primenjenom pretpostavkom o stalnosti poslovanja klijenta revizije

Revizor ima odgovornost da razmotri primerenost odluke rukovodstva klijenta revizije da u sastavljanju finansijskih izveštaja primeni načelo stalnosti klijenta revizije, kao i da oceni da li materijalno značajne neizvesnosti u vezi sa sposobnošću klijenta revizije da nastavi poslovanje po načelu stalnosti, treba da budu obelodanjene u finansijskim izveštajima.

Revizor ne može da predviđa ishod budućih događaja ili uslova koji mogu da prouzrokuju nemogućnost klijenta revizije da nastavi poslovanje no načelu stalnosti klijenta revizije.

Delokrug standarda

Standard se u vezi sa revizijom finansijskih izveštaja bavi revizorovim odgovornostima povezanim sa primenom pretpostavke vremenske neograničenosti poslovanja u sastavljanju finansijskih izveštaja postavljenoj od strane klijenta revizije. Standardom su uspostavljena pravila i pružene smernice o odgovornosti revizora pri reviziji finansijskih izveštaja, u odnosu na ispravnost pretpostavke o stalnosti klijenta revizije koja je korišćena kao osnova za sastavljanje finansijskih izveštaja, uključujući razmatranje rukovodstva klijenta revizije o sposobnosti klijenta revizije da nastavi poslovanje po tom načelu.³⁰

Standardom su postavljeni sledeći ciljevi revizora

- Da pribavi dovoljno zadovoljavajućih revizijskih dokaza u vezi sa primerenošću primene pretpostavke rukovodstva klijenta revizije o vremenskoj neograničenosti poslovanja klijenta revizije koju oni koriste pri sastavljanju finansijskih izveštaja,
- Da zaključi, zasnovano na pribavljenim revizijskim dokazima, da li postoji značajna neizvesnost u vezi sa događajima ili okolnostima koji mogu uzrokovati značajnu neizvesnost u vezi sa mogućnošću klijenta revizije da nastavi da posluje vremenski neograničeno,
- Da utvrdi posledice utvrđenih činjenica na njegov izveštaj i mišljenje.

Zahtevi standarda

Standard od revizora zahteva da prilikom planiranja i izvršavanja postupaka revizije i ocene dobijenih rezultata, razmotri ispravnost pretpostavke o načelu stalnosti klijenta revizije na osnovu koje je njegovo rukovodstvo sastavilo finansijske izveštaje.

*Postupci procene rizika u vezi sa primenjenom pretpostavkom o stalnosti poslovanja klijenta revizije:*³¹

- Revizor treba prilikom sticanja razumevanja klijenta revizije da razmotri da li postoje uslovi ili događaji i relevantni poslovni rizici koji mogu da izazovu

³⁰ Petrović Z., (2011), *Međunarodni standardi revizije*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str.249

³¹ Isto, str. 250

značajnu sumnju u pogledu mogućnosti klijenta revizije da nastavi poslovanje po načelu stalnosti.

- Revizor treba stalno da vodi računa o tome da u toku obavljanja revizijskih postupaka pribavlja dokaze o događajima ili uslovima i relevantnim poslovnim rizicima koji mogu da izazovu značajnu sumnju u pogledu mogućnosti klijenta revizije da nastavi poslovanje po načelu stalnosti.
- U nekim slučajevima rukovodstvo klijenta revizije sprovodi preliminarne procene i tokom sprovođenja postupaka procene. U tim slučajevima, revizor analizira te ocene, kako bi utvrdio da li je rukovodstvo utvrdilo uslove ili događaje, kao i planove rukovodstva u vezi rešavanja pitanja koja proizilaze iz tih uslova i događaja.

Vrednovanje procene rukovodstva klijenta revizije u vezi sa pretpostavkom stalnosti klijenta revizije

- Revizor treba da vrednuje procenu rukovodstva klijenta revizije o sposobnosti klijenta revizije da nastavi poslovanje po načelu stalnosti.
- Revizor treba u svom razmatranju da uzme u obzir isti period koji je razmatralo i rukovodstvo klijenta revizije prilikom svoje procene.
- Kada je poslovanje klijenta revizije u ranijim periodima bilo profitabilno i kada je imalo lak pristup finansijskim izvorima, rukovodstvo može da izvrši procenu bez detaljne analize.³²

Period nakon procene rukovodstva klijenta revizije

- Od revizora se zahteva da ispita rukovodstvo klijenta revizije da li ono ima saznanja o događajima ili uslovima i relevantnim poslovnim rizicima koji se odnose na period nakon perioda za koji je rukovodstvo izvršilo procenu, a koji mogu izazvati sumnju u pogledu sposobnosti klijenta revizije da nastavi poslovanje po načelu stalnosti.
- Revizor treba stalno da ima u vidu da mogu postojati poznati i već predviđeni događaji, koji će nastati nakon perioda koji je obuhvaćen procenom rukovodstva, a koji mogu da dovedu u pitanje primerenost pretpostavke načela stalnosti klijenta revizije u kontekstu sastavljanja finansijskih izveštaja.

³²Petrović Z., (2011), *Međunarodni standardi revizije*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 251

- S obzirom da se stepen neizvesnosti vezan za ishod događaja ili uslova povećava kada su ti događaji ili uslovi u daljoj budućnosti, indikacije u vezi sa pitanjem nastavka poslovanja po načelu stalnosti treba da budu značajne pre nego što revizor preduzme dalje mere u vezi sa razmatranjem takvih događaja ili uslova. Revizor treba da zahteva od rukovodstva klijenta revizije da utvrdi potencijalni značaj tih događaja ili uslova za njegovu procenu načela stalnosti.
- Revizor nema odgovornost da, osim ispitivanja rukovodstva, kreira i druge revizorske postupke za proveru indikacija o uslovima događajima koji mogu izazvati značajnu sumnju u pogledu sposobnosti klijenta revizije da nastavi poslovanje po načelu stalnosti.³³

Postupanje revizora kada identifikuje događaje i uslove koji izazivaju značajnu sumnju u ispravnost pretpostavke načela stalnosti poslovanja klijenta revizije

Kada revizor identifikuje događaje ili uslove koji mogu da izazovu značajnu sumnju u pogledu sposobnosti klijenta da nastavi poslovanje po načelu stalnosti, on treba da:

- Razmotri planove rukovodstva klijenta revizije u vezi sa budućim merama povezanim sa procenom načela stalnosti poslovanja,
- Obavljanjem postupaka revizije, koje smatra neophodnim, pribavi dovoljno odgovarajućih revizijskih dokaza kojim potvrđuje da li materijalno značajna neizvesnot postoji ili ne,
- Traži pismene izjave rukovodstva klijenta revizije u pogledu njegovih budućih planova.

Događaji ili uslovi koji mogu da izazovu značajnu sumnju u pogledu sposobnosti klijenta revizije da nastavi poslovanje po načelu stalnosti mogu biti utvrđeni tokom sprovođenja postupaka procene rizika ili u toku obavljanja daljih revizijskih postupaka. Revizor ispituje rukovodstvo o planovima budućih aktivnosti, uključujući planove da otuđi sredstva, pribavi ili reprogramira stare kredite, smanji ili odloži troškove, ili da poveća kapital. Takođe, revizor razmatra da li postoje raspoložive dodatne činjenice i informacije koje se odnose na period nakon perioda obuhvaćenog procenom rukovodstva.

³³Petrović Z., (2011), *Međunarodni standardi revizije*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 251

Postupci koje revizor u tom smislu sprovodi:

- Analiza i razmatranje tokova gotovine, profita i ostalih relevantnih prognoza rukovodstva,
- Analiza i razmatranje poslednjeg raspoloživog periodičnog finansijskog izveštaja klijenta revizije,
- Pregled odredbi ugovora o obveznicama i kreditima kojim se utvrđuje da li je bilo njihovog kršenja,
- Čitanje zapisnika sa sastanaka akcionara i lica ovlašćenih za upravljanje,
- Raspitivanje kod pravnog zastupnika klijenta revizije u pogledu sudskih sporova i njihovih ishoda,
- Potvrda postojanja, zakonitosti i punovažnosti aranžmana za obezbeđivanje ili održavanje finansijske podrške od povezanih lica i trećih lica i ocenu finansijske sposobnosti tih lica da obezbede dodatna sredstva,
- Razmatranje planova klijenta revizije u vezi sa neizvršenim narudžbama kupaca,
- Razmatranje događaja nakon kraja perioda kako bi se ustanovili događaji koji ublažavaju ili na drugi način utiču na sposobnost klijenta revizije da nastavi poslovanje po načelu stalnosti.

Kada analiza tokova gotovine predstavlja značajan faktor u razmatranju ishoda budućih događaja ili okolnosti, revizor treba da razmotri:

- Pouzdanost informacionog sistema klijenta revizije koji generiše takve informacije,
- Da li postoji odgovarajuća podrška pretpostavkama na osnovu kojih su prognoze sačinjene,

Pored toga, revizor upoređuje:

- Projektovane finansijske informacije za tekući period sa informacijama koje se odnose na prethodne periode,
- Projektovane finansijske informacije za tekući period sa rezultatima ostvarenim do dana upoređivanja.³⁴

³⁴Petrović Z., (2011), *Međunarodni standardi revizije*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str.252

Zaključci revizije i izveštavanje

Od revizora se zahteva da na osnovu pribavljenog revizijskog dokaza utvrdi da li, u skladu sa njegovim prosuđivanjem, postoji materijano značajna neizvesnost u vezi sa događajima ili uslovima koji mogu izazvati sumnju u pogledu sposobnosti klijenta da nastavi poslovanje po načelu stalnosti.

Materijalno značajna neizvesnost postoji kada je potencijalni uticaj tako veliki da revizor prosuđuje da je za svrhe prezentovanja finansijskih izveštaja obavezno jasno obelodanjivanje prirode i implikacije neizvesnosti, kako izveštaji ne bi navodili na pogrešne zaključke.

Ukoliko je načelo stalnosti klijenta revizije primereno, ali postoji materijalno značajna neizvesnost, revizor razmatra da li se u finansijskim izveštajima:

- Na odgovarajući način opisuju glavni događaji ili uslovi koji mogu izazvati značajnu sumnju u pogledu nastavka poslovanja,
- Jasno navodi da li postoji materijalno značajna neizvesnot u vezi sa događajima i uslovima koji mogu izazvati sumnju u pogledu sposobnosti klijenta da nastavi poslovanje po načelu stalnosti.

Ako je u finansijskim izveštajima izvršeno odgovarajuće obelodanjivanje revizor treba da izrazi mišljenje bez rezervi, ali i da modifikuje izveštaj revizora dodavanjem pasusa kojim se naglašava postojanje materijalno značajnih neizvesnosti koje se odnose na događaje ili uslove koji mogu izazvati sumnju u pogledu sposobnosti klijenta revizije da nastavi poslovanje po načelu stalnosti i da skrene pažnju na napomenu u finansijskim izveštajima koja obelodanjuje navedeno pitanje.

Ako odgovarajuće obelodanjivanje u finansijskim izveštajima nije izvršeno, revizor treba da izrazi mišljenje sa rezervom ili negativno mišljenje u zavisnosti od toga šta je odgovarajuće.³⁵

³⁵ Petrović Z., (2011), *Međunarodni standardi revizije*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str.253, 254

Postupanje revizora kada je pretpostavka vremenske neograničenosti poslovanja primerena ali postoji značajna neizvesnost

Kada revizor zaključi da je primena pretpostavke vremenske neograničenosti poslovanja primerena u datim okolnostima, ali postoji značajna neizvesnost, revizor za finansijske izveštaje treba da utvrdi da li:

- Na odgovarajući način opisuju glavne događaje ili okolnosti koje stvaraju značajnu sumnju u klijentovu sposobnost nastavka poslovanja neograničeno dugo,
- Jasno navode da postoji značajna neizvesnost u vezi sa događajima ili okolnostima koji stvaraju značajnu sumnju u klijentovu sposobnost nastavka poslovanja.

Ako su u finansijskim izveštajima na primeran način obelodanjene informacije o značajnim rizicima u vezi sa primenom pretpostavke vremenske neograničenosti poslovanja, revizor će izraziti pozitivno mišljenje i u pasusu za isticanje pitanja uključiti potrebne informacije kako bi:

- Istaknuo postojanje značajne neizvesnosti u vezi sa događajima ili okolnostima koji stvaraju značajnu sumnju u klijentovu sposobnost nastavka vremenski neograničenog poslovanja,
- Skrenuo pažnju na napomenu u finansijskim izveštajima koji obrađuju ovo pitanje.

Ako u finansijskim izveštajima nisu na primeran način obelodanjene informacije o značajnim rizicima u vezi sa primenom pretpostavke vremenske neograničenosti poslovanja, revizor će izraziti mišljenje sa rezervom ili negativno mišljenje.³⁶

Postupanje revizora u slučaju kada pretpostavka o načelu stalnosti klijenta revizije nije ispravna

Ukoliko su finansijski izveštaji klijenta revizije sastavljeni po načelu stalnosti njegovog poslovanja a revizor u skladu sa svojim prosuđivanjem smatra da klijent revizije neće biti u stanju da nastavi poslovanje po načelu stalnosti, on treba da izrazi

³⁶Petrović Z., (2011), *Međunarodni standardi revizije*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str.255

negativno mišljenje o njegovim finansijskim izveštajima. Ukoliko, na osnovu dodatnih revizijskih postupaka koje je sproveo i informacija koje je pribavio, uključujući efekte planova rukovodstva, revizor proceni da klijent revizije neće biti u stanju da nastavi sa poslovanjem u skladu sa načelom stalnosti, on zaključuje da, bez obzira na to da li je takvo obelodanjivanje izvršeno ili nije, načelo stalnosti klijenta revizije primenjeno na sastavljanje finansijskih izveštaja nije ispravno i izražava negativno mišljenje.

Kada rukovodstvo klijenta revizije zaključi da načelo klijenta revizije nije primereno za sastavljanje finansijskih izveštaja, finansijske izveštaje treba sastaviti na osnovu alternativne važeće osnove.³⁷

Postupanje revizora kada rukovodstvo klijenta revizije nije voljno da izvrši ili proširi procenu pretpostavke o stalnosti klijenta revizora

Ukoliko rukovodstvo klijenta revizije nije voljno da izvrši ili proširi procenu opravdanosti pretpostavke o stalnosti poslovanja klijenta revizije, revizor nema odgovornost da nadomesti nedostatak analize rukovodstva. U tom slučaju može biti primereno da revizor izrazi modifikovano mišljenje jer nije mogao da pribavi odgovarajući dokaz u pogledu ispravnosti primene načela stalnosti klijenta revizije prilikom sastavljanja finansijskih izveštaja.

U nekim okolnostima, nedostatak analize rukovodstva ne sprečava revizora da se uveri u sposobnost klijenta revizije da nastavi poslovanje po načelu stalnosti.³⁸

Komuniciranje s licima ovlašćenim za upravljanje

Revizor treba o događajima ili okolnostima koji stvaraju značajnu sumnju u klijentovu sposobnost nastavka vremenski neograničenog poslovanja da komunicira sa licima ovlašćenim za rukovođenje. Ovo komuniciranje uključuje razmatranje sledećih pitanja:

- Stvaraju li događaji ili neki uslovi značajnu neizvesnost,
- Da li je primerena primena pretpostavke vremenske neograničenosti poslovanja u sastavljanju i prikazivanju finansijskih izveštaja,
- Da li je relevantno obelodanjivanje prikladno.³⁹

³⁷ Petrović Z., (2011), *Međunarodni standardi revizije*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str.256

³⁸ Isto, str. 257

³⁹ Isto, str. 257

4.2 Međunarodni računovodstveni standard 1 - Prikazivanje finansijskih izveštaja

Standard se primenjuje za prikazivanje svih finansijskih izveštaja opšte namene, koji se pripremaju i prikazuju u skladu sa ostalim Međunarodnim standardima finansijskog izveštavanja. Takođe se primenjuje i na pojedinačne i na konsolidovane finansijske izveštaje.

Standard se ne primenjuje na sažete finansijske izveštaje koje se sastavljaju za interne potrebe.

Pojedinačni finansijski izveštaji su izveštaji sastavljeni odvojeno za svaki privredni subjekat, bilo da on posluje samostalno ili u okviru neke grupe za konsolidovanje, sem finansijskih izveštaja matičnog preduzeća.

Konsolidovani finansijski izveštaji su izveštaji grupe privrednih subjekata prikazani kao da je u pitanju jedan privredni subjekt.

Standard propisuje osnove za prikazivanje (prezentovanje) finansijskih izveštaja opšte namene privrednog subjekta. Cilj je obezbeđivanje njihove uporedivosti kako sa finansijskim izveštajima tog privrednog subjekta iz prethodnih perioda, tako i sa finansijskim izveštajima ostalih privrednih subjekata (sa čijim finansijskim izveštajima ima logike i potrebe porediti ih).

Da bi postigao ovaj cilj Standard:

- Postavlja globalne zahteve u vezi sa prikazivanjem finansijskih izveštaja,
- Daje smernice u vezi sa njihovom strukturom i
- Postavlja minimalne zahteve u vezi sa sadržajem finansijskih izveštaja.⁴⁰

Finansijski izveštaji opšte namene su oni koji su namenjeni zadovoljavanju potreba korisnika koji nisu u položaju da postavljaju zahteve da se za njihove potrebe finansijski izveštaji posebno oblikuju.

Cilj finansijskih izveštaja opšte namene jeste pružanje informacija o finansijskom položaju, uspešnosti i tokovima gotovine privrednog subjekta koje će velikom broju različitih korisnika biti od koristi prilikom donošenja njihovih ekonomskih odluka.

⁴⁰Petrović Z., (2009), *Računovodstvena regulativa*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str.26

Opšti pristup prikazivanju finansijskih izveštaja – Načelo stalnosti poslovanja⁴¹

Prilikom pripreme finansijskih izveštaja rukovodstvo privrednog subjekta treba da proceni mogućnost privrednog subjekta da nastavi poslovanje u skladu sa načelom stalnosti. Finansijski izveštaji treba da budu pripremljeni na osnovu računovodstvene pretpostavke neograničenog vremena poslovanja privrednog subjekta, osim u slučaju kada rukovodstvo ili ima nameru da likvidira privredni subjekat ili da prestane sa poslovanjem, ili nema realnu alternativu da postupi na drugi način. Kada je rukovodstvo svesno postojanja značajnih neizvesnosti u vezi sa mogućnošću privrednog subjekta da nastavi sa poslovanjem u skladu sa načelom stalnosti, ove neizvesnosti treba da budu obelodanjene. Kada finansijski izveštaji nisu pripremljeni na bazi načela stalnosti, privredni subjekt ovu činjenicu obelodanjuje zajedno sa objašnjenjem osnove koja je korišćena za pripremanje finansijskih izveštaja i razloga zbog kojeg se smatra da privredni subjekt ne primenjuje princip neograničenog vremena poslovanja.

Da bi procenilo da li je pretpostavka opravdana, rukovodstvo privrednog subjekta treba da uzme u obzir sve raspoložive podatke vezane za doglednu budućnost, koja obuhvata najmanje dvanaest meseci od datuma bilansa, mada nije ograničena samo na taj period.

4.3 Međunarodni računovodstveni standard 18 - Prihodi

Prihod je bruto priliv ekonomskih koristi tokom obračunskog perioda, koji proizilazi iz redovnih aktivnosti privrednog subjekta i koji ima za posledicu povećanje njegovog kapitala, osim povećanja koja se odnose na doprinose vlasnika kapitala.

Pod prilivom ekonomskih koristi se podrazumeva:

- Priliv novčanih sredstava bez obaveze vraćanja,
- Nastanak potraživanja,
- Priliv ostalih sredstava bez obaveze vraćanja,
- Smanjenje obaveze bez davanja novčanih ili drugih sredstava od strane privrednog subjekta.

⁴¹ Petrović Z., (2009), *Računovodstvena regulativa, Univerzitet Singidunum, Beograd, str.41*

Standard se primenjuje za računovodstveno obuhvatanje prihoda koji nastaju iz sledećih transakcija i događaja:

- Prodaja robe,
- Pružanje usluga,
- Korišćenje sredstava privrednog subjekta od strane drugih, čime se ostvaruju prihodi u obliku kamata, tantijema i dividendi.

Cilj standarda je propisivanje računovodstvenih postupaka za priznavanje, vrednovanje i prikazivanje prihoda iz redovnih aktivnosti privrednog subjekta. Cilj standarda je i propisivanje obelodanjivanja u vezi sa tim prihodima.

Kriterijumi za priznavanje prihoda u Standardu obično se primenjuju na svaku transakciju ponaosob. Međutim, ponekad se u okviru jedne transakcije mogu identifikovati najmanje dva dela transakcije na koje se ponaosob mogu primeniti kriterijumi standarda. Principi priznavanja prihoda:

- Princip fakturisane realizacije,
- Princip naplaćene realizacije,
- Princip ostvarene proizvodnje.

Prihod se vrednuje po bruto fer vrednosti primljene naknade ili potraživanja, umanjenom za date trgovačke popuste i rabate. Standard daje smernice za vrednovanje prihoda i za sledeće slučajeve:

- Odloženog priliva vrednosti u privredni subjekat,
- Zamene (trame) robe,
- Transakcija u kojima je kombinovana prodaja roba i odvojeno utvrdivih usluga.

Privredni subjekt treba da obelodani sledeće:

- Računovodstvene politike usvojene za priznavanje prihoda, uključujući usvojene metode za određivanje stepena dovršenosti transakcija, koje obuhvataju pružanje usluga,
- Iznos svake značajne kategorije prihoda koji je priznat tokom razdoblja, uključujući prihode koji nastaju iz: prodaje roba, pružanje usluga, kamata, tantijema, dividendi i iznos prihoda koji proizilazi iz razmene roba ili usluga uključenih u svaku značajnu kategoriju prihoda.

5 Finansijska analiza kompanija

Analiza finansijskih izveštaja se može opisati kao proces primene različitih analitičkih sredstava i tehnika pomoću kojih se podaci iz finansijskih izveštaja pretvaraju u upotrebljive informacije relevantne za upravljanje. Ona teži ka pogledu u budućnost i naglašavanju onih aspekata poslovanja koji su kritični za preživljavanje, a to su, pre svega sigurnost i uspešnost (efikasnost) poslovanja.

Osnovni smisao svake analize sastoji se u tome da se na bazi utvrđenog kvaliteta i kvantiteta analiziranog objekta pruže informacije o njegovom bonitetu ili trendu razvoja. Takve informacije predstavljaju polaznu osnovu za preduzimanje određenih korektivnih akcija usmerenih na popravljavanje boniteta i trenda analiziranog subjekta.

Pošto analiza finansijskih izveštaja omogućava razumevanje finansijskih izveštaja ili preciznije rečeno, razumevanje poslovanja koje je zapisano u analiziranim finansijskim izveštajima za nju se često ističe kako ona omogućava "čitanje" finansijskih izveštaja različitim korisnicima.

U nastavku će biti odrađena analiza kompanija:

1. Frikom doo – za 2013. godinu kompanija je dobila pozitivno mišljenje revizora,
2. Inex Divčibare ad – za 2013. godinu kompanija je dobila negativno mišljenje revizora,
3. Optika ad – za 2013. i 2012. godinu kompanija nema mišljenje revizora, a za 2011. godinu je dobila mišljenje sa rezervom. Nad kompanijom je u 2014. godini pokrenut stečajni postupak,
4. Budućnost ad – za 2013. godinu kompanija je dobila uzdržavajuće mišljenje revizora.

5.1 Frikom DOO

Kompanija Frikom je društvo sa ograničenom odgovornošću koje se bavi proizvodnjom, prodajom i prometom sladoleda i smrznute hrane (testo, meso, povrće, voće i riba) sa sedištem u Beogradu, Zrenjaninski put b.b.

Osnovna delatnost preduzeća je proizvodnja i prodaja sladoleda i smrznutih proizvoda od testa, mesa, ribe, voća i povrća. Osim osnovne delatnosti kompanija je registrovana i za obavljanje sledećih delatnosti: trgovina na veliko i malo prehrambenim proizvodima, istraživačko razvojni rad, pružanje ekonomskih, organizacionih i tehnoloških usluga, transport, spoljna trgovina prehrambenim i neprehrambenim proizvodima i drugi slični poslovi.

Osnovni identifikacioni podaci	
Pun naziv izdavaoca	Industrija smrznute hrane "Frikom" doo
Pravni status izdavaoca	Društvo sa ograničenom odgovornošću
Adresa	Zrenjaninski put bb, Beograd
Web adresa	www.frikom.rs
Datum osnivanja	16.03.1976.
Matični broj	07042728
PIB – poreski identifikacioni	100003092
Šifra delatnosti	1052
Osnovna delatnost	Proizvodnja sladoleda
Ime i prezime direktora	Gojko Došić
Telefon	011/2074-125
Faks	011/2074-118

Kompanija Frikom doo je za poslednje tri godine poslovanja (2013., 2012. i 2011.) dobila pozitivno mišljenje revizora bez skretanja pažnje na eventualne poteškoće u poslovanju i nastavku poslovanja. 2013. godine kompanija je promenila svoju pravnu formu iz akcionarskog društva u društvo sa ograničenom odgovornošću što nije imalo uticaja na njeno poslovanje. U nastavku će biti analizirani finansijski pokazatelji na osnovu kojih ćemo videti poslovanje kompanije, da li postoje eventualne poteškoće u poslovanju i samim tim da li je izdato adekvatno mišljenje revizora.

Pokazatelji likvidnosti	2011.	2012.	2013.
Racio opšte likvidnosti	2,15	1,43	1,16
Racio redukovane likvidnosti	1,28	0,72	0,80
Racio novčane likvidnosti	0,02	0,01	0,01
Neto obrtna sredstva	2.696.369	1.478.314	1.058.571*

Pokazatelji finansijske strukture	2011.	2012.	2013.
Odnos pozajmljenih prema ukupnim izvorima finansiranja	0,49	0,45	0,51
Neto dug	5.051.076	4.573.160	6.696.359*
Odnos duga prema ukupnim izvorima	0,49	0,44	0,51
Odnos obaveza i sopstvenog kapitala	1,85	1,68	2,45

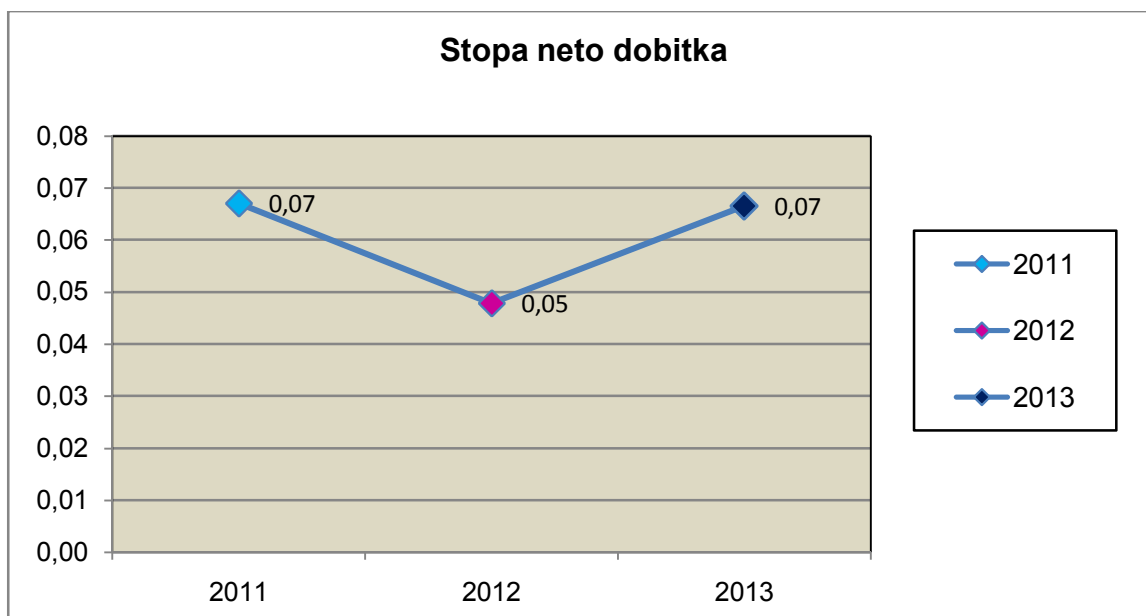
Pokazatelji rentabilnosti	2011.	2012.	2013.
Stopa bruto dobitka (čista marža)	0,63	0,64	0,65
Stopa neto dobitka	0,07	0,05	0,07
Stopa prinosa na poslovna sredstva	0,05	0,05	0,06
Stopa prinosa na vlasnički kapital	0,20	0,17	0,24

Cash flow analiza	2011.	2012.	2013.
Odnos NNT iz poslovne aktivnosti i neto dobitka	1,12	1,45	1,30
Odnos NNT iz poslovne aktivnosti i ukupnih poslovnih sredstava	0,06	0,07	0,07
Slobodan novčani tok	539.461	687.630	477.501*
Odnos slobodnog novčanog toka i	0,98	1,45	0,72

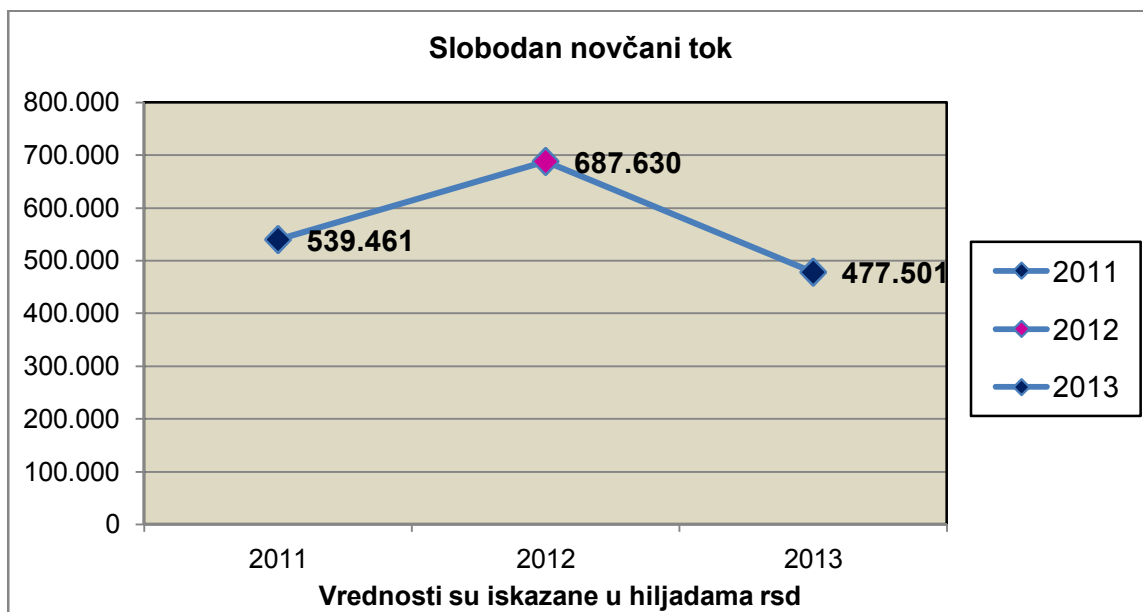
neto dobitka			
Odnos slobodnog novčanog toka i NNT iz poslovne aktivnosti	0,87	1,00	0,56

* vrednost je iskazana u hiljadama rsd

Na osnovu odrađene analize možemo zaključiti da kompanija Frikom stabilno posluje. Beleži se pad racia opšte likvidnosti i racia redukovane likvidnosti što može dovesti u pitanje sposobnost kompanije da izmiruje svoje obaveze ukoliko bi se ovakav trend nastavio i u sledećim godinama. Iz analize vidimo da kompanija nema dovoljno gotovine za pokriće kratkoročnih obaveza već za to koristi sredstva iz drugih finansijskih plasmana i potraživanja.

Stope rentabilnosti su u sve tri godine približne, ne beleže se velike oscilacije. Kompanija svake godine ostaruje prihode i dobitke, ne beleže se gubitci. Učešće neto dobitka u poslovnim prihodima nije veliko, ali nema ni nekih većih oscilacija, što ukazuje na to da kompanija ima stabilno poslovanje i da prihodi i neto dobit koju ostvaruje ne variraju iz godine u godinu.

Iz svega izloženog možemo zaključiti da kompanija Frikom ima stabilno poslovanje. Svake godine beleži veće iznose prihoda od rashoda i ostvaruje dobitak. U strukturi pasive dominira sopstveni kapital naspram obaveza. U 2012. i 2013. godini kompanija na poziciji dugoročni krediti, nema nikakav iznos, što ukazuje na to da je obaveze prema dugoročnim poveriocima izmirila i da ima samo obaveze iz tekućeg poslovanja.

Na osnovu svega, mislim da je mišljenje revizora za 2013. godinu u skladu sa stanjem u kompaniji, i da će kompanija nastaviti svoje poslovanje u skladu sa načelom stalnosti.

5.2 Inex Divčibare A.D.

Kompanija Inex Divčibare je akcionarsko društvo koje se bavi trgovinom na veliko i malo uz prevoz, ugostiteljstvom, uvozom, izvozom i finansijskim uslugama. Maloprodaja je uglavnom u domenu prehrane, a u veleprodaji je najviše zastupljena trgovina cementom. Sedište preduzeća je u Kosjeriću gde se delatnost obavlja u nekoliko maloprodajnih i drugih objekata koji su u vlasništvu kompanije.

Cilj preduzeća je zadovoljenje lokalnog tržišta u sferi prehrambene maloprodaje kao i povećanje plasmana specifičnog asortimana u veletrgovini.

Osnovni identifikacioni podaci	
Pun naziv izdavaoca	Inex Divčibare ad Kosjerić
Pravni status izdavaoca	Akcionarsko društvo
Adresa	Karađorđeva 26, Kosjerić (varoš)
Web adresa	www.inex.rs
Datum osnivanja	27.02.2003.
Matični broj	07157851
PIB – poreski identifikacioni broj	101087993
Šifra delatnosti	4711
Osnovna delatnost	Trgovina na malo
Ime i prezime direktora	Jordan Pavlović
Telefon	031/ 781-114
Faks	031/ 782-250

Kompanija je za 2012. godinu dobila pozitivno mišljenje revizora, a za 2013. godinu negativno mišljenje revizora. Od 28.02.2013. godine kompanija prestaje sa obavljanjem svoje osnovne delatnosti i jedini izvor prihoda su prihodi od zakupa izdatog poslovnog prostora i prihod od prodaje jednog objekta. Od 05.03.2013. godine račun kompanije je u blokadi, ukupan iznos blokade je 131.331.691,92 RSD⁴², račun je blokiran od strane dobavljača, banaka po osnovu nevraćenih kredita i Fonda za razvoj. U nastavku ćemo obraditi pokazatelje na osnovu kojih ćemo videti da li je mišljenje revizora za 2012. godinu adekvatno i da li je bilo naznaka za nastanak problema u poslovanju.

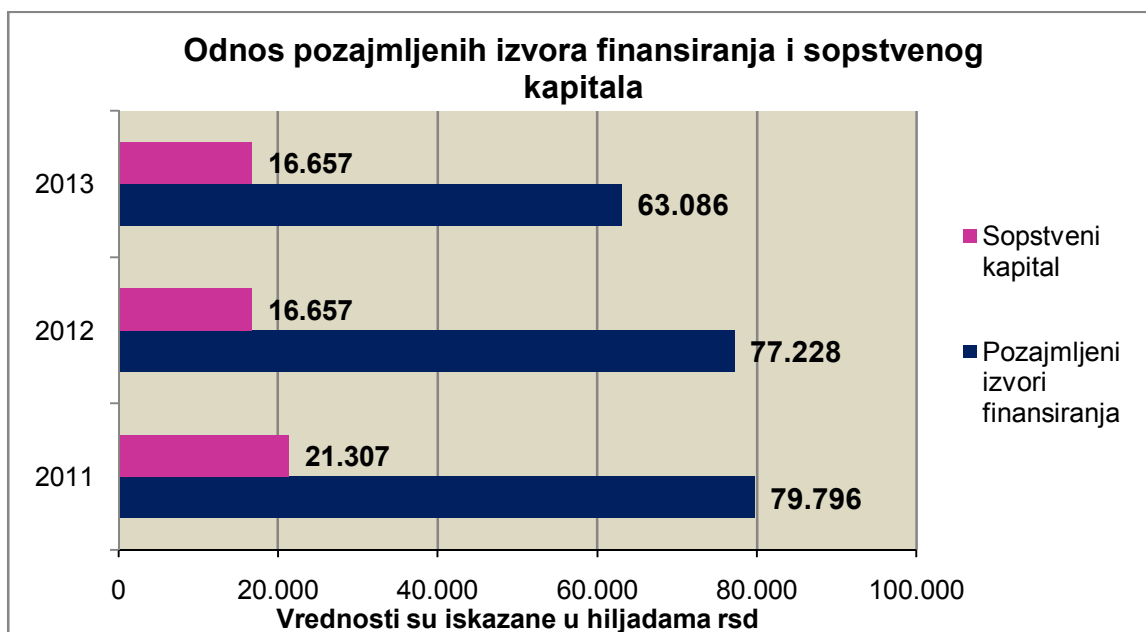
Pokazatelji	2011.	2012.	2013.
Racio opšte likvidnosti	1,85	1,98	3,06
Racio redukovane likvidnosti	1,69	1,87	3,06
Racio novčane likvidnosti	0,00	0,01	0,00
Neto obrtna sredstva	41.829	43.039	55.503*

⁴² Izvor: sajt Narodne Banke Srbije, datum podatka 30.11.2014. godine

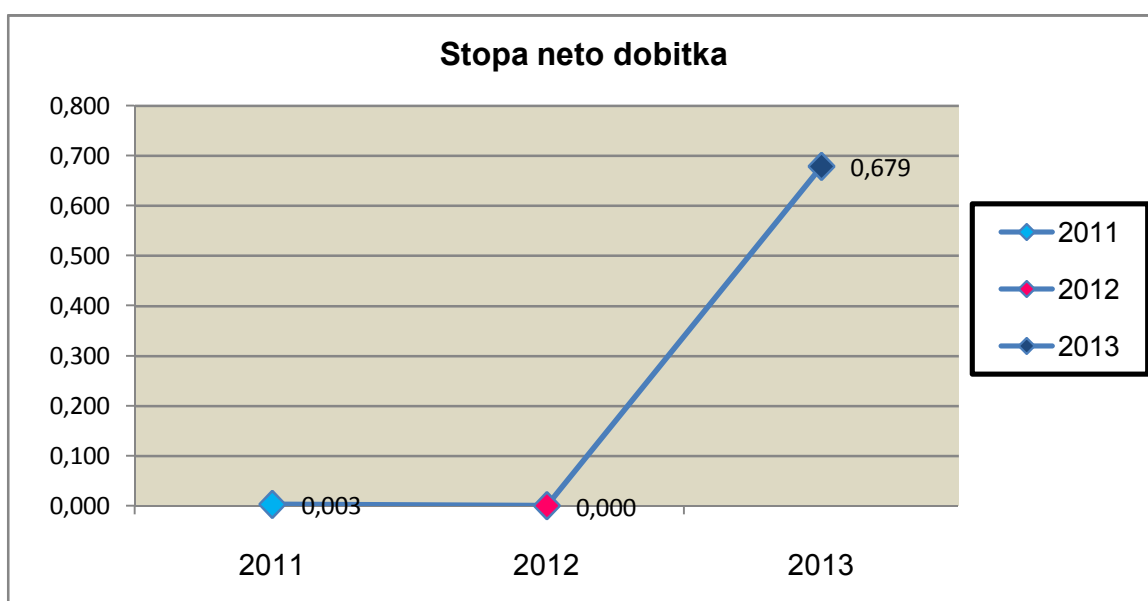
Odnos pozajmljenih prema ukupnim izvorima finansiranja	0,75	0,79	0,69
Odnos duga prema ukupnim izvorima	0,75	0,79	0,69
Odnos obaveza i sopstvenog kapitala	3,75	4,64	3,79
Stopa bruto dobitka (čista marža)	0,14	0,13	0,21
Stopa neto dobitka	0,003	0,000	0,679
Stopa prinosa na poslovna sredstva	0,003	0,000	0,087
Stopa prinosa na vlasnički kapital	0,013	0,000	0,490
Slobodan novčani tok	-336	190	-377*

* vrednost je iskazana u hiljadama rsd

Na osnovu urađene analize dolazimo do zaključka da kompanija ima poteškoća u svom poslovanju. Kompanija nema uopšte gotovine za pokriće kratkoročnih obaveza, već za to koristi sredstva iz drugih finansijskih plasmana i potraživanja. U strukturi pasive dominiraju pozajmljena sredstva naspram sopstvenog kapitala, što ukazuje na to da je kompanija previše zadužena.

Kompanija je u svojim napomenama za 2012. godinu navela da je ratio ukupne zaduženosti 0.479, na osnovu grafika i izračunatog racia zaduženosti (odnos pozajmljenih izvora i sopstvenog kapitala), vidimo da kompanija nije iskazala pravo stanje svoje zaduženosti. Takođe kompanija je na dan sastavljanja izveštaja imala neizmirene obaveze prema dobavljačima, od čega je imala i neusaglašene obaveze prema dobavljačima, tako da pravo stanje obaveza prema dobavljačima može da bude i u većem iznosu od prikazanog u izveštajima. Na ovo je revizor trebao da obrati pažnju i trebao je da navede u svom izveštaju, makar kroz skretanje pažnje na prezaduženost kompanije.

U 2012. godini kompanija je poslovala sa gubitkom, u napomenama uz finansijske izveštaje za 2013. godinu se navodi da je i u toku te godine kompanija ostvarivala gubitak, ali je ipak na kraju godine iskazan neto dobitak. U toku godine su prodali jedan od svojih objekata i taj prihod je knjižen na poziciju vanrednih prihoda što je uticalo na to da na kraju iskažu dobitak, koji u suštini ne pokazuje pravu sliku poslovanja. Stopa bruto dobitka je u sve tri godine mala, beleži se povećanje u 2013. godini ali je to iz razloga što se nabavna vrednost robe smanjila, jer kompanija u toj godini nije obavljala svoju osnovnu delatnost. Stopa neto dobitka je u sve tri godine oko 0% što ukazuje na to da kompanija ima problema sa poslovanjem i da je sposobnost zarađivanja kompanije jako mala. Ni ostali pokazatelji rentabilnosti nisu zadovoljavajući, ukazuju na poteškoće u poslovanju kompanije i u 2012. i u 2013. godini.

Altmanov Z-score model

$$Z_{2012} = 0.717X_1 + 0.847X_2 + 3.107X_3 + 0.420X_4 + 0.998X_5$$

$$Z_{2012} = 0.717 \cdot 0.89 + 0.847 \cdot 0.00 + 3.107 \cdot 0.00 + 0.420 \cdot 0.22 + 0.998 \cdot 0.85$$

$$\mathbf{Z_{2012} = 1.578}$$

$$Z_{2013} = 0.717X_1 + 0.847X_2 + 3.107X_3 + 0.420X_4 + 0.998X_5$$

$$Z_{2013} = 0.717 \cdot 0.90 + 0.847 \cdot 0.00 + 3.107 \cdot 0.12 + 0.420 \cdot 0.26 + 0.998 \cdot 0.11$$

$$\mathbf{Z_{2013} = 1.232}$$

Kompanija se nalazi u sivoj zoni, šanse za bankrot su 50%, međutim u 2013. godini je bliža crnoj zoni u kojoj je velika verovatnoća bankrota.

U svom izveštaju za 2012. godinu revizor je trebao da navede probleme kompanije u poslovanju, njenu prezaduženost, velike obaveze prema dobavljačima i kredite kod banaka koji su mogli da dovedu u pitanje nastavak poslovanja u skladu sa načelom stalnosti. Uzimajući u obzir poslovanje u 2013. godini, vidimo da je kompanija nakon samo 3 meseca od izdavanja mišljenja revizora za poslovnu 2012. godinu, ušla u blokadu u kojoj je i do danas, da je prestala sa obavljanjem svoje osnovne delatnosti i da po istoj ne ostvaruje dobitke. Ovakve probleme u poslovanju revizor je trebao da predvidi u svojim izveštajima za 2012. godinu.

U nastavku izveštaj revizora za 2013. godinu.⁴³

⁴³ *Inex Divčibare a.d. Kosjerić, Izveštaj o obavljenoj reviziji finansijskih izveštaja za 2013. godinu, str. 4*

IZVEŠTAJ NEZAVISNOG REVIZORA – Nastavak

SKUPŠTINI I UPRAVI DRUŠTVA INEX „DIVČIBARE“ AD KOSJERIĆ

Osnove za negativno mišljenje

1.Društvo u Napomenama uz finansijske izveštaje za 2013. godinu nije obelodanilo iznose transakcija sa povezanim licima. Navedno nije u skladu sa zahtevima navedenim u MRS 1 – *Prikazivanje finansijskih izveštaja* i 24 – *Obelodanjivanje povezanih strana*, niti sa ostalim primenljivim MRS i MSFI predviđenim propisima u primeni.

2.Društvo je više od godinu dana blokirano po osnovu dospelih, neplaćenih obaveza., pretežno prema dobavljačima, bankama, Fondu za razvoj i Poreskoj upravi. Na dan 31. decembra 2013. godine, kao i na dan izdavanja ovog Izveštaja, Društvo je blokirano za potraživanja poverilaca u iznosu od oko Din. 128.691 hiljada. Od navedenog iznosa u knjigama Društva, na obavezama nije evidentirano oko Din. 72.740 hiljada. Navedeni iznos je 1,15 puta veći od ukupnih obaveza Društva, iskazanih na dan 31. decembra 2013. godine.

3.Rok za sastavljanje i dostavljanje poreskog bilansa je, saglasno Zakonu o porezu na dobit u primeni, 30.juni 2014. godine. Obzirom da Društvo nije predalo Poreski bilans sa pripadajućim prilogima do dana okončanja revizije, postoji mogućnost da će se utvrditi vrednost poreza na dobit, koja će imati uticaja na finansijski rezultat Društva, u iznosu koga nije moguće kvantifikovati.

4.Društvo je poslovalo sa neto gubitkom tokom 2012. i neto gubitkom tokom 2013. godine, koji je nastao iz dela kapitalnog dobitka po osnovu prodate nepokretnosti (Napomene 12 i 14). Društvo od prvog kvartala ne obavlja svoju osnovnu delatnost, ima samo dva zaposlena i prihode ostvaruje izdavanjem u zakup preostalih nekretnina. Vrednosti svih relevantnih pokazatelja poslovanja su nezadovoljavajuće u odnosu na minimalne granične vrednosti, što je posledica pre svega prezaduženosti Društva i pada poslovnih prihoda za oko 8,2 puta u odnosu na 2012. godinu.

5.Navedne činjenice, zajedno sa ostalim pitanjima obelodanjenim u Napomenama, ukazuju na postojanje materijalno značajnih neizvesnosti, koje mogu da izazovu značajnu sumnju u sposobnost Društva da posluje po načelu stalnosti poslovanja. Prikazani finansijski izveštaji ne uključuju obelodanjivanje potencijalnih korekcija koje mogu nastati kao posledica ovih neizvesnosti, odnosno efekata na finansijske izveštaje, ukoliko Društvo ne nastavi da posluje po načelu stalnosti poslovanja.

Negativno mišljenje

Po našem mišljenju, finansijski izveštaji ne prikazuju istinito i objektivno, po svim materijalno značajnim pitanjima, finansijski položaj Društva na dan 31. decembra 2013. godine, niti njegove rezultate poslovanja, promene na kapitalu i tokove gotovine za period poslovanja od 01. januara do 31. decembra 2013. godini nisu sastavljeni u skladu sa računovodstvenim propisima Republike Srbije u primeni.

5.3 Optika A.D.

Osnovni identifikacioni podaci	
Pun naziv izdavaoca	Optika akcionarsko društvo za izradu i promet optičke robe Beograd (Stari grad) – u stečaju
Pravni status izdavaoca	Privredno društvo u stečajnom postupku
Adresa	Cara Uroša 8-10, Beograd – Stari grad
Web adresa	www.optikaad.rs
Datum osnivanja	15.01.1999.
Matični broj	07009011
PIB – poreski identifikacioni broj	100002364
Šifra delatnosti	2670
Osnovna delatnost	Proizvodnja optičkih instrumenata i fotografske opreme

Kompanija Optika je akcionarsko društvo koje se bavi izradom i prometom optičke robe. Nad društvom je 11.09.2014. godine pokrenut stečajni postupak, a kao stečajni razlog je navedena trajna nesposobnost plaćanja. Račun kompanije je u blokadi, iznos blokade na dan 11.09.2014. godine iznosi 301.311.384,20 RSD, a broj dana nelikvidnosti od 10.09.2011. je 768.⁴⁴ Izveštaj revizora za 2013. i 2012. godinu nije dostupan, a za 2011. godinu kompanija je dobila mišljenje sa rezervom. U nastavku ćemo analizirati finansijske pokazatelje na osnovu kojih ćemo videti stanje u kompaniji i njeno poslovanje za prethodne 3 godine.

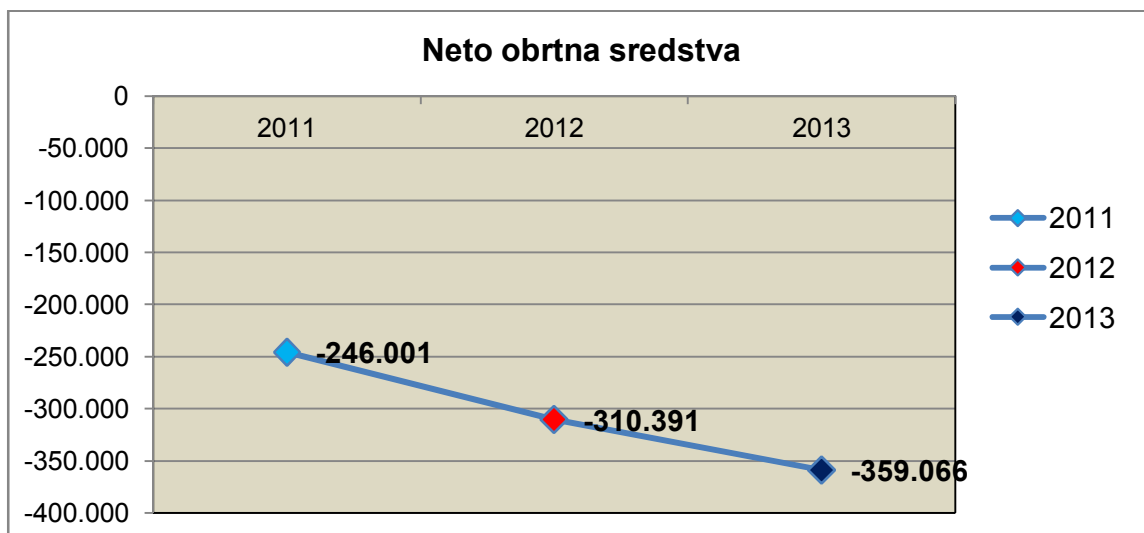
Pokazatelji	2011.	2012.	2013.
Racio opšte likvidnosti	0,35	0,32	0,28
Racio redukovane likvidnosti	0,22	0,19	0,17
Neto obrtna sredstva	-246.001	-310.391	-359.066*

⁴⁴ Rešenje o otvaranju stečajnog postupka 3-CT-101/2014

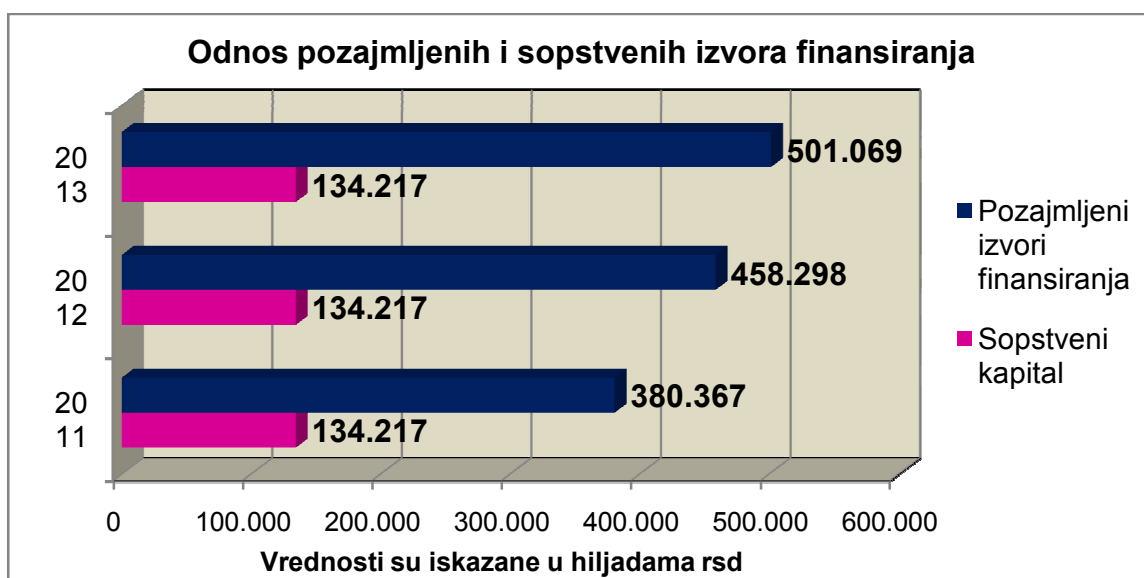
Odnos pozajmljenih prema ukupnim izvorima finansiranja	0,71	0,85	0,92
Neto dug	379.089	458.263	501.069*
Odnos duga prema ukupnim izvorima	0,70	0,85	0,92
Odnos obaveza i sopstvenog kapitala	2,83	3,41	3,73
Stopa bruto dobitka (čista marža)	0,98	0,98	0,86
Stopa neto dobitka	0,00	0,00	0,00
Stopa prinosa na vlasnički kapital	0,00	0,00	0,00
Slobodan novčani tok	441	-1.243	-2.619*

* vrednost je iskazana u hiljadama rsd

Pokazatelji likvidnosti ukazuju na to da kompanija nema dovoljno obrtnih sredstava za pokriće kratkoročnih obaveza. Normala za ratio opšte likvidnosti je 2:1, što bi značilo da kompanija ima dovoljno sredstava da pokrije svoje obaveze i ima određeni iznos kojim može nesmetano da nastavi poslovanje. Ovaj ratio kod kompanije Optika je daleko ispod normale, što ukazuje na to da kompanija nema dovoljno sredstava za pokriće svojih obaveza, a kratkoročne obaveze beleže povećanje iz godine u godinu, što ukazuje na nemogućnost izmirivanja istih. Ratio redukovane likvidnosti je takođe ispod normale i beleži pad iz godine u godinu, što dodatno ukazuje na to da kompanija ima problema sa likvidnošću i poteškoća u poslovanju i servisiranju svojih obaveza.

Neto obrtna sredstva su značajan pokazatelj za kratkoročne poverioce, jer su oni pokazatelji sposobnosti vraćanja dugova. Ovaj pokazatelj takođe ukazuje na loše stanje u kompaniji jer su neto obrtna sredstva sve tri godine u minusu. Što znači da kompanija ima daleko veći iznos svojih kratkoročnih obaveza od obrtne imovine koja uključuje zalihe kompanije, njena potraživanja i gotovinu, i da nema dovoljno sredstava za pokriće tih istih obaveza.

U strukturi pasive dominiraju pozajmljena sredstva naspram sopstvenog kapitala. Vidimo da su od 70-90% pozajmljeni izvori finansiranja. U strukturi duga najveće učešće je upravo dug jer kompanija nema gotovine, u 2013. godini iznos gotovine je 0 RSD, a vrednost duga se povećava iz godine u godinu. Što ukazuje na to da je kompanija prezadužena.

Kompanija sve tri godine posluje sa gubitkom, ima veće finansijske i poslovne rashode od prihoda. Slobodan novčani tok kompanije je poslednje dve godine u minusu, a Altmanov Z-score model pokazuje da se kompanija u sve tri analizirane godine nalazi u crnoj zoni, koja ukazuje na to da je verovatnoća bankrota velika.

*Altmanov Z-score model za 2013 godinu:

$$Z_{2013} = 0.717X_1 + 0.847X_2 + 3.107X_3 + 0.420X_4 + 0.998X_5$$

$$Z_{2013} = 0.717 \cdot 0.26 + 0.847 \cdot 0.00 + 3.107 \cdot 0.12 + 0.420 \cdot 0.25 + 0.998 \cdot 0.02$$

$$Z_{2013} = 0.31$$

Jedini dostupan izveštaj revizora za ovu kompaniju je iz 2011. godine kada je Optika dobila mišljenje sa rezervom uz skretanje pažnje na ostvareni gubitak, nepovoljnu strukturu izvora finansiranja, probleme sa likvidnošću i blokirani račun kompanije.

U izveštaju za 2011. godinu se navodi da je kompanija bila u blokadi i 2010. godine i to 188 dana po osnovu obaveza prema dobavljačima i zaposlenima. Da je 2010. godine kompanija uzela kratkoročne kredite kod banaka (od toga jedan je zaključen na 6 meseci), a da na dan 31.12.2011. godine i dalje postoje obaveze po ovim kreditima. Za jedan kredit kao sredstvo obezbeđenja je uspostavljena hipoteka na 4 poslovna prostora kompanije Optika. Takođe se navodi da kompanija ima dospele obaveze prema dobavljačima kao i da ima neusaglašeno stanje sa dobavljačima, što može značiti i da su obaveze prema dobavljačima veće od iskazanih. Na osnovu svega ovoga navedenog i odrađenih pokazatelja za 2011. godinu, mislim da je celokupna slika ukazivala na to da kompanija neće biti u mogućnosti da nastavi poslovanje u skladu sa načelom stalnosti. U svom izveštaju revizor je trebao makar da skrene pažnju na ovu činjenicu, koja nije zanemarljiva.

“U strukturi ostvarenih prihoda dominiraju prihodi ostvareni vršenjem osnovne delatnosti. Gledajući u prethodan period gde se može videti da je situacija sve teža, stiče se utisak da će se problemi u budućnosti samo namnožavati. Trend opadanja može se promeniti jedino ako nastupi neki prelom.”⁴⁵

Upravo to što je rukovodstvo navelo u izveštaju za 2011. godinu se i desilo. Problemi u poslovanju su se samo namnožavali, a obzirom na nedostupnosti izveštaja revizora za 2012. i 2013. godinu, ne možemo videti da li je revizor to i predvideo.

⁴⁵ Optika a.d., *Finansijski izveštaj za 2011. godinu*, str. 45

5.4 Budućnost a.d.

Kompanija Budućnost je akcionarsko društvo koje se bavi građevinskim poslovima, sa sedištem u Novom Sadu. Kompanija se bavi izgradnjom stambenih zgrada i zahtevnijih objekata kao što su veliki trgovački centri, školske ustanove, bolnice i dr., a pored toga ulazi i u velike projekte za potrebe energerike.

Osnovni identifikacioni podaci	
Pun naziv izdavaoca	Budućnost akcionarsko društvo za građevinarstvo Novi Sad
Pravni status izdavaoca	Akcionarsko privredno društvo
Adresa	Privrednikova 8A, Novi Sad
Web adresa	www.buducnostad.rs
Datum osnivanja	26.09.1986.
Matični broj	08115184
PIB – poreski identifikacioni broj	100448041
Šifra delatnosti	4120
Osnovna delatnost	Izgradnja stambenih i nestambenih zgrada
Ime i prezime direktora	Aleksandar Vujić

Kompanija je za 2012. i 2013. godinu dobila uzdržavajuće mišljenje revizora, usled nemogućnosti pribavljanja dovoljno revizijskih dokaza za izražavanje mišljenja revizora. U nastavku ćemo uraditi analizu finansijskih pokazatelja i videti stanje u kompaniji. Videćemo da li bi kompanija u slučaju da je revizor pribavio dovoljno revizijskih dokaza dobila pozitivno mišljenje koje ukazuje na dobro poslovanje i poslovanje u skladu sa načelom stalnosti ili bi kompanija dobila negativno ili mišljenje sa rezervom i skretanje pažnje na načelo stalnosti.

Pokazatelji likvidnosti	2011.	2012.	2013.
Racio opšte likvidnosti	0,51	0,48	1,25
Racio redukovane likvidnosti	0,15	0,18	0,33
Racio novčane likvidnosti	0,00	0,00	0,00
Neto obrtna sredstva	-745.799	-840.273	134.979*

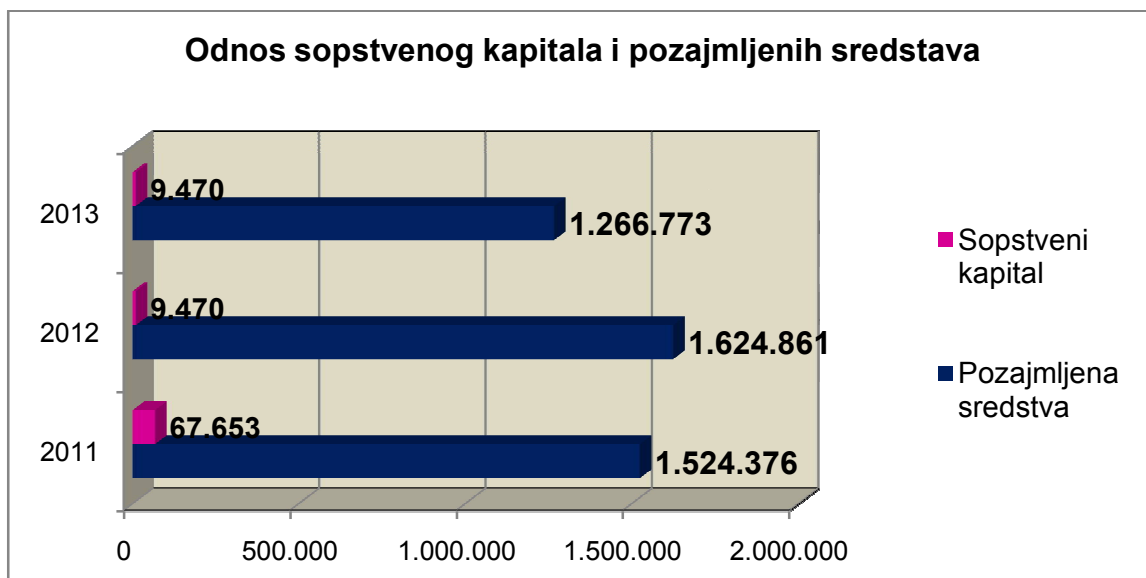
Pokazatelji finansijske strukture	2011.	2012.	2013.
Odnos pozajmljenih prema ukupnim izvorima finansiranja	1,00	1,02	0,78
Neto dug	1.524.376	1.624.861	1.266.743*
Odnos duga prema ukupnim izvorima	1,00	1,02	0,78
Odnos obaveza i sopstvenog kapitala	22,53	171,58	133,77

Pokazatelji rentabilnosti	2011.	2012.	2013.
Stopa bruto dobitka (čista marža)	0,72	0,88	0,72
Stopa neto dobitka	0,00	0,00	0,00

Cash flow analiza	2011.	2012.	2013.
Slobodan novčani tok	0	0	30*

** vrednost je iskazana u hiljadama rsd*

Kompanija nema uopšte gotovine za pokriće svojih obaveza. Racia likvidnosti su loša, beleži se veći iznos kratkoročnih obaveza od obrtne imovine preduzeća, što ukazuje na nemogućnost izmirivanja istih. Neto obrtna sredstva su u minusu, osim u 2013. godini kada se beleži pozitivan iznos jer se smanjio iznos kratkoročnih obaveza.

U strukturi pasive dominiraju pozajmljena sredstva naspram sopstvenih izvora finansiranja. Kompanija je odlukom skupštine akcionara 23.10.2012. godine smanjila iznos akcijskog kapitala za 58.183.000,00 RSD, kako bi isti iskoristila za pokriće gubitaka.⁴⁶ Upravo ovo smanjenje kapitala je uticalo na to da u strukturi pasive dominiraju obaveze, čiji iznos se nije drastično menjao iz godine u godinu. Jedino se beleži smanjenje kratkoročnih obaveza u 2013. godini, s tim što se u izveštaju za 2013. godinu navodi da je kompanija kratkoročne kredite koje ima kod banaka, reorganizovala na poziciju dugoročni krediti, odnosno izvršila reprogram kredita usled nemogućnosti izmirivanja istih, tako da u suštini nije došlo do smanjenja ukupnih obaveza kompanije.

Kompanija sve tri godine posluje sa gubitkom. Račun kompanije je bio u blokadi 731 dan, što ukazuje na nemogućnost kompanije da izmiruje svoje obaveze prema dobavljačima, bankama i drugim poveriocima. Kompanija ima više kredita kod banaka, na kojima je kao sredstvo obezbedjenja uspostavljena hipoteka na više objekata i zemljišta i zalogu na opremi. U 2013. godini kompanija je imala otuđenje opreme u vrednosti 21.841.000,00 RSD, koja je prodana na licitaciji po osnovu sudskog izvršenja za naplatu neisplaćenih zarada i otpremnina po osnovu otpuštanja radnika.

⁴⁶ Budućnost a.d., Finansijski izveštaj za 2013. Godinu i izveštaj nezavisnog revizora, str. 36

*Altmanov Z-score model za 2013 godinu:

$$Z_{2013} = 0.717X_1 + 0.847X_2 + 3.107X_3 + 0.420X_4 + 0.998X_5$$

$$Z_{2013} = 0.717 \cdot 0.42 + 0.847 \cdot 0.00 + 3.107 \cdot 0.00 + 0.420 \cdot 0.01 + 0.998 \cdot 0.00$$

$$Z_{2013} = 0.30$$

Altmanov Z-score model pokazuje da se kompanija nalazi u crnoj zoni, koja ukazuje na to da je verovatnoća bankrota velika.

Na osnovu svega izloženog i na osnovu finansijskih pokazatelja, dolazimo do zaključka da je stanje u kompanija veoma loše. Da kompanija ima dosta obaveza a malo sopstvene imovine, i ni malo gotovine za pokriće istih. U izveštajima za 2013. godinu se navodi da je društvo te godine uz saglasnost svojih poverilaca sastavilo plan reorganizacije, da je 2012. godine je smanjilo svoj kapital kako bi istim izmirila svoje dugove, i da je 2013. godine je izašlo iz blokade, što ukazuje na pokušaje kompanije da se izvuce iz krize u koju je zapala.

Revizor bi u svom izveštaju, u slučaju da ga je izražavao, svakako trebao da navede da kompanija ima problema sa poslovanjem u skladu sa načelom stalnosti.

6 Uporedna analiza kompanija

2011. godina	Frikom doo	Inex a.d.	Optika a.d.	Budućnost a.d.
Racio opšte likvidnosti	2,15	1,85	0,35	0,51
Racio novčane likvidnosti	0,02	0,00	0,00	0,00
Neto obrtna sredstva (u hiljadama rsd)	2.696.369	41.829	-246.001	-745.799
Odnos pozajmljenih prema ukupnim izvorima finansiranja	0,49	0,75	0,71	1,00
Odnos obaveza i sopstvenog kapitala	1,85	3,75	2,83	22,53
Stopa neto dobitka	0,07	0,003	0,00	0,00
Stopa prinosa na vlasnički kapital	0,20	0,013	0,00	0,00
Slobodan novčani tok (u hiljadama rsd)	539.461	-336	441	0
Mišljenje revizora	Pozitivno	Pozitivno	Mišljenje sa rezervom	Uzdržavajuće mišljenje

Gledajući uporednu analizu kompanija za 2011. godinu vidimo da najbolje poslovanje ima kompanija Frikom doo. Kada pogledamo ratio likvidnosti vidimo da jedino kompanija Frikom ima gotovinu za pokriće svojih obaveza, u malom iznosu, ali ostale kompanije nemaju uopšte gotovine. Ratio zaduženosti je jedino kod kompanije Frikom ispod 50%, što ukazuje na to da u strukturi pasive dominira kapital, dok kod ostalih kompanija dominiraju obaveze. Kod kompanije Budućnost a.d. vidimo da je stopa zaduženosti 1% što ukazuje na veoma malo učešće sopstvenog kapitala u strukturi pasive. Dobitak u 2011. godini ostvaruju kompanije Frikom doo i Inex ad, dok druge dve kompanije beleže gubitke. Stopa neto dobitka kompanije Inex je jako mala, ali je svakako bolje nego da je ostvarila gubitak kao druge dve kompanije. Slobodan novčani tok je pozitivan, osim kod kompanije Inex ad. Što znači da on kod ove kompanije ne postoji, odnosno kompanija nema ostatak gotovine iz poslovnih aktivnosti, već je celokupan novčani tok iskorišćen za isplatu dividendi i ulaganje u rast kompanije, a deo nedostajuće gotovine je obezbeđen iz finansijskih aktivnosti, odnosno kredita.

2012. godina	Frikom doo	Inex a.d.	Optika a.d.	Budućnost a.d.
Racio opšte likvidnosti	1,43	1,98	0,32	0,48
Racio novčane likvidnosti	0,01	0,01	0,00	0,00
Neto obrtna sredstva (u hiljadama rsd)	1.478.314	43.039	-310.391	-840.273
Odnos pozajmljenih prema ukupnim izvorima finansiranja	0,45	0,79	0,85	1,02
Odnos obaveza i sopstvenog kapitala	1,68	4,64	3,41	171,58
Stopa neto dobitka	0,05	0,000	0,00	0,00
Stopa prinosa na vlasnički kapital	0,17	0,000	0,00	0,00
Slobodan novčani tok (u hiljadama rsd)	687.630	190	-1.243	0
Mišljenje revizora	Pozitivno	Pozitivno	Nije dostupno mišljenje	Uzdržavajuće mišljenje

U 2012. godini ratio opšte likvidnosti je najbolji kod kompanije Inex ad, koja u ovoj godini ima dosta manji iznos kratkoročnih obaveza od vrednosti obrtne imovine. Što ukazuje na sposobnost kompanije da izmiruje svoje obaveze. Gotovinu za pokriće

obaveza imaju kompanija Frikom doo i Inex ad, dok druge dve kompanije nemaju uopšte gotovine za pokriće obaveza i beleže negativan iznos obrtnih sredstava koji ukazuje na probleme u poslovanju i veće iznose kratkoročnih obaveza od obrtne imovine kompanija u koju su uključene njihove zalihe, potraživanja i gotovina. Racio zaduženosti i odnos obaveza i kapitala je i u ovoj godini pozitivan samo za kompaniju Frikom. Ostale kompanije imaju veće iznose pozajmljenih sredstava od sopstvenih, i strukturu pasive im čine većim delom pozajmljena sredstva. U ovoj godini neto dobitak ostvaruje samo kompanija Frikom, ostale kompanije posluju sa gubitkom. Mišljenje revizora za ovu godinu nije adekvatno za kompaniju Inex ad, koja je dobila pozitivno mišljenje a poslovala je sa gubitkom i po strukturi pasive vidimo da je kompanija prezadužena

2013. godina	Frikom doo	Inex a.d.	Optika a.d.	Budućnost a.d.
Racio opšte likvidnosti	1,16	3,06	0,28	1,25
Racio novčane likvidnosti	0,01	0,00	0,00	0,00
Neto obrtna sredstva (u hiljadama rsd)	1.058.571	55.503	-359.066	134.979
Odnos pozajmljenih prema ukupnim izvorima finansiranja	0,51	0,69	0,92	0,78
Odnos obaveza i sopstvenog kapitala	2,45	3,79	3,73	133,77
Stopa neto dobitka	0,07	0,679	0,00	0,00
Stopa prinosa na vlasnički kapital	0,24	0,490	0,00	0,00
Slobodan novčani tok (u hiljadama rsd)	477.501	-377	-2.619	30
Mišljenje revizora	Pozitivno	Negativno	Nije dostupno mišljenje	Uzdržavajuće mišljenje

U 2013. godini kada pogledamo sve pokazatelje najbolje poslovanje ima kompanija Frikom. Gledajući svaki pokazatelj za sebe vidimo da je racio opšte likvidnosti najbolji kao i u 2012. godini kod kompanije Inex ad. Kompanija Optika ima najmanji racio opšte likvidnosti što ukazuje da je njena sposobnost izmirivanja obaveza najugroženija. Gotovinu za pokriće obaveza ima samo kompanija Frikom. Taj iznos nije veliki, isti je kao i prethodnih godina, ali pokazuje da jedino ova kompanija ne koristi samo sredstva iz drugih finansijskih plasmana i potraživanja za pokriće svojih

obaveza već za to koristi i gotovinu. Negativan iznos neto obrtnih sredstava u ovoj godini ima jedino kompanija Optika ad. Na pozitivan iznos neto obrtnih sredstava kod kompanije Budućnost ad je uticalo to što su kratkoročne kredite kod banaka reorganizovali na poziciju dugoročni krediti i tako se iznos kratkoročnih obaveza smanjio. Ali taj pozitivan iznos ne ukazuje i na pozitivno poslovanje kompanije, jer vidimo da je ratio zaduženosti najveći kod kompanije Budućnost, i njena struktura pasive ukazuje na to da je kompanija prezadužena. U ovoj godini sve analizirane kompanije imaju veći iznos obaveza od sopstvenog kapitala. Kod kompanija Frikom doo i Inex ad stepen zaduženosti nije toliko veliki kao kod kompanija Optika ad i Budućnost ad. U ovoj godini neto dobitak ostvaruju kompanije Frikom i Inex. Međutim iskazani dobitak kompanije Inex nije realan, kako je objašnjeno ranije u radu, jer kompanija nije osvarila dobitak iz svog poslovanja već prodajom svog objekta. Kako vrednost neto dobitka utiče na stopu prinosa na vlasnički kapital, tako je ova stopa izražena samo kod kompanija Frikom i Inex, ali kao što sam navela, neto dobitak kompanije Inex nije realan, pa možemo zaključiti da jedino kompanija Frikom ima sposobnost zarađivanja kroz sopstveni kapital.

Na osnovu svega izloženog kroz analizu svake kompanije posebno i kroz uporednu analizu kompanija, dolazimo da zaključka da od četiri analizirane kompanije samo jedna ima pozitivno poslovanje i poslovanje u skladu sa načelom stalnosti i izraženo mišljenje revizora koje je u skladu sa stanjem u kompaniji. Naime, jedino kompanija Frikom u sve tri analizirane godine ima zadovoljavajuće poslovanje koje ukazuje na mogućnost nastavka poslovanja u skladu sa načelom stalnosti i mišljenje revizora koje je dato je realno.

Kompanija Inex ad ima problema u poslovanju, kroz analizu su navedeni svi ti problemi, kao što su prezaduženost kompanije i prestanak obavljanja osnovne delatnosti u 2013. godini. U 2011. i 2012. godini kompanija je imala problema u poslovanju, bila je prezadužena i poslovala je sa gubitkom. Za te godine poslovanja kompanija je dobila pozitivno mišljenje revizora bez skretanja pažnje na bilo koje poteškoće u poslovanju. Možemo zaključiti da je revizor u svojim izveštajima trebao da navede ne tako zanemarljive pokazatelje i da makar skrene pažnju na postojanje mogućnosti da klijent revizije, odnosno kompanija Inex, neće moći da nastavi svoje poslovanje u skladu sa načelom stalnosti.

Kompanija Optika ad je ove godine (2014.) otišla u stečaj, a razlog za to je trajna nesposobnost plaćanja. Ovo ukazuje na to da je kompanija ranijih godina imala problema u poslovanju, na njenu prezaduženost, račun kompanije koji je bio u blokadi i poslovanje sa gubicima. Jedini dostupan izveštaj revizora je za 2011. godinu kada je kompanija dobila mišljenje sa rezervom uz skretanje pažnje na sve ove probleme u poslovanju. Možemo zaključiti da je mišljenje revizora realno i da bi da je rađeno/dostupno mišljenje revizora za naredne dve godine, ukazivalo na iste probleme i poteškoće u poslovanju.

Kompanija Budućnost ad je za sve tri analizirane godine dobila uzdržavajuće mišljenje revizora, zbog nemogućnosti pribavljanja dovoljno revizijskih dokaza. Kompanija ima loše poslovanje, posluje sve tri godine sa gubitkom, prezadužena je, ima dosta kredita kod banaka koje nije izmirivala i za koje je urađen reprogram kako bi se isti izmirili na bilo koji način. Takođe račun kompanije je bio u blokadi. Sve ovo ukazuje na loše stanje u kompaniji i nemogućnost poslovanja u skladu sa načelom stalnosti.

7 Zaključak

Vlasnici, investitori, banke, država, menadžeri i svi zaposleni u raznim preduzećima zainteresovani su za poslovni uspeh kompanije. Iz tog razloga prate poslovanje kompanije preko finansijskih izveštaja, koji se daju na uvid nezavisnim revizorskim firmama, da bi se potvrdila njihova ispravnost i tačnost.

Interesne grupe ili korisnici izveštaja od revizora očekuju informacije o upravljanju poslovima kompanije, podatke o nezakonitim radnjama u poslovanju, podatke o likvidnosti i sposobnosti kompanije da nastavi svoje poslovanje, kao i niz drugih relevantnih informacija.

Revizor treba prilikom sticanja razumevanja klijenta revizije da razmotri da li postoje uslovi ili događaji i relevantni poslovni rizici koji mogu da izazovu značajnu sumnju u pogledu mogućnosti klijenta da nastavi poslovanje prema načelu stalnosti.

Revizor nikada nema mogućnosti da izda 100%-tno uveravanje da u kompaniji nema značajno pogrešnih prikazivanja, odnosno uvek postoji mogućnost neotkrivanja greške za koje, ukoliko se otkriju, revizor neće biti odgovoran ako je sproveo sve procedure koje od njega zahtevaju standardi.

U praksi se ponekad dešava da se načelo stalnosti poslovanja klijenta zanemari. Odnosno da prema mišljenju revizora kompanija posluje u skladu sa načelom, a da ta kompanija u stvari ima problema i ne posluje prema načelu stalnosti ili ima nekih naznaka da će u bližoj budućnosti imati problema. Pogrešno iskazano mišljenje revizora ili mišljenje bez skretanja pažnje na pojedine probleme u poslovanju kompanije, može dovesti do toga da kompanija dobije pozitivno mišljenje a u toku sledeće poslovne godine da postane nelikvidno, prestane sa svojim poslovanjem, ode u stečaj ili likvidaciju.

Cilj ovog rada je bio da na osnovu analize finansijskih pokazatelja četiri kompanije koje imaju različite poslovne rezultate i dobile su različito mišljenje revizora, vidimo da li načelo stalnosti poslovanja klijenta revizije ima uticaj na izdavanje mišljenja revizora.

Iz svega prikazanog, analiziranog i objašnjenog u radu, vidimo da je kod nekih kompanija postojala mogućnost prestanka poslovanja po načelu stalnosti, a da to nije navedeno u mišljenju revizora.

Naime, kompanija je dobila pozitivno mišljenje revizora, bez ikakvog skretanja pažnje na mogućnost prestanka poslovanja po načelu stalnosti, a finansijski izveštaji i pokazatelji koji su odrađeni ukazuju na to da je kompanija imala problema koji su mogli da dovedu do prestanka poslovanja i ne ispunjavanja poslovnih obaveza, a to je zanemareno prilikom izdavanja mišljenja.

Uviđamo da postoji razlika između teorije i prakse, odnosno finansijski izveštaji bi trebalo da budu sastavljeni po načelu stalnosti, i ukoliko postoji mogućnost da klijent revizije neće biti u stanju da nastavi sa poslovanjem po načelu stalnosti to bi trebalo da bude navedeno u mišljenju revizora i mišljenje bi trebalo da bude dato u skladu sa tim.

Iako finansijska analiza i ratio pokazatelji imaju puno ograničenja (zasnovani su samo na podacima iz finansijskih izveštaja), rezultati dobijeni ratio analizom mogu da posluže kao signalna tabla na kojoj će jasno biti označena područja na koja treba obratiti pažnju i koja mogu dovesti do problema u poslovanju. S toga rezultati dobijeni ratio analizom ne bi trebali da budu zanemareni.

L I T E R A T U R A

- [1] Brill R., Majers S., Markus A. (2010) *Osnovi korporativnih finansija*, Beograd, Mate d.o.o
- [2] Ivaniš Marko (2010) *Upravljanje finansijama*, Beograd, Univerzitet Singidunum
- [3] Ivanišević M. (2011) *Poslovne finansije*, Beograd, Ekonomski fakultet
- [4] Jeremić Z. (2011) *Finansijska tržišta*, Beograd, Univerzitet Singidunum
- [5] Jobber D., Fahu J. (2006) *Osnovi marketinga*, Beograd, Data Status
- [6] Knežević Goranka (2009) *Analiza finansijskih izveštaja*, Beograd, Univerzitet Singidunum
- [7] Kotler Philip (2006) *Marketing menadžment*, Beograd, prevod sa engleskog jezika, Data Status Beograd
- [8] Krasulja Dragan (1989) *Poslovne finansije*, Beograd, Ekonomski fakultet
- [9] Mašić Branislav (2010) *Menadžment*, Beograd, Univerzitet Singidunum
- [10] Milojević Dušan (2006) *Finansijska revizija i kontrola*, Beograd, Beogradska poslovna škola
- [11] Miljević I. Milan (2007) *Metodologija naučnog rada*, Pale, Filozofski fakultet, Univerzitet u Istočnom Sarajevu
- [12] Nešić Nenad (2010) *Računovodstvo*, Beograd, Institut za računovodstvo i reviziju
- [13] Petrović Zoran (2011) *Međunarodni standardi revizije*, Beograd, Univerzitet Singidunum
- [14] Petrović Zoran (2009) *Računovodstvo*, Beograd, Univerzitet Singidunum
- [15] Petrović Zoran (2009) *Računovodstvena regulativa*, Beograd, Univerzitet Singidunum.
- [16] Petrović Zoran (2009) *Upravljačko računovodstvo*, Beograd, Univerzitet Singidunum
- [17] Ranković J. (2004) *Upravljanje finansijama preduzeća (finansijska politika, organizacija, planiranje, kontrola i analiza)*, Ekonomski fakultet, Beograd
- [18] Rodić J., Filipović M. (2010) *Poslovne finansije*, Beograd, Beogradska poslovna škola
- [19] Soltani Bahram (2010) *Revizija: međunarodni pristup*, Beograd, Mate d.o.o. ili Narodna biblioteka Srbije

- [20] Spasić D., Škarić-Jovanović K. (2012) *Specijalni bilansi*, Beograd, Ekonomski fakultet
- [21] Stanišić Milovan (2009) *Metodologija revizije*, Beograd, Univerzitet Singidunum
- [22] Stanišić Milovan (2009) *Revizija*, Beograd, Univerzitet Singidunum
- [23] Stanišić M., Stanojević Lj. (2011) *Evaluacija i rizik*, Beograd, Univerzitet Singidunum
- [24] Stanišić M., Stanojević Lj. (2008) *Revizija i primena kompjutera*, Beograd, Univerzitet Singidunum
- [25] Stanišić M., Vićentijević K. (2011) *Revizijski zaključni izveštaj*, Beograd, Univerzitet Singidunum
- [26] Stevanović N., Malinić D., Milićević V. (2010) *Upravljačko računovodstvo*, Beograd, Ekonomski fakultet
- [27] Vitorović B., Andrić M. (1996) *Osnovi revizije*, Beograd, Savez računovođa i revizora
- [28] Škarić-Jovanović Kata (2007) *Finansijsko računovodstvo*, Beograd, Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta
- [29] Zakon o računovodstvu <http://www.parlament.gov.rs/>
- [30] Zakon o reviziji <http://www.parlament.gov.rs/>
- [31] www.apr.gov.rs
- [32] www.belex.rs
- [33] www.buducnostad.rs
- [34] www.dri.rs
- [35] www.frikom.rs
- [36] www.inex.rs
- [37] www.kor.rs
- [38] www.nbs.rs
- [39] www.optikaad.rs
- [40] <http://www.ekof.bg.ac.rs>
- [41] <http://www.ekfak.kg.ac.rs>
- [42] <http://www.dri.rs/cir/dokumenti.html>

P R I L O G

- [1] Izveštaj nezavisnog revizora za 2013. godinu Frikom doo
- [2] Rešenje o promeni podataka Frikom doo
- [3] Izveštaj nezavisnog revizora za 2011. godinu Optika a.d.
- [4] Rešenje o otvaranju stečajnog postupka Optika a.d.
- [5] Izveštaj nezavisnog revizora za 2012. godinu Budućnost a.d.
- [6] Izveštaj nezavisnog revizora za 2013. godinu Budućnost a.d.
- [7] Obaveštenje o smanjenju osnovnog kapitala i smanjenju nominalne vrednosti akcija Budućnost a.d.